

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Sociální práce

**Studijní obor
(kombinace):** Penitenciární péče

**PROGRAM ZACHÁZENÍ ODSOUZENÝCH
VE VÝKONU TRESTU
TREATMENT PROGRAM FOR CONVICTS**

Bakalářská práce: 09-FP-KSS-4080

Autor:

Roman VÁCHA

Podpis:

Adresa:

Poštovní 787

357 31 Horní Slavkov

Vedoucí práce: Mgr. Ladislav TUŠÍK

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
69	15	0	4	28	1+1CD

CD obsahuje celé znění bakalářské práce.
V Liberci dne:

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát): Roman Vácha
adresa: Poštovní 787, 357 31 Horní Slavkov
studijní obor (kombinace): Penitenciární péče
Název BP: **Program zacházení odsouzených ve výkonu trestu**
Název BP v angličtině: **Treatment Program for Convicts**
Vedoucí práce: Mgr. Ladislav Tušík
Konzultant:
Termín odevzdání: 15. 4. 2010

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 20. 3. 2009

děkan

vedoucí katedry

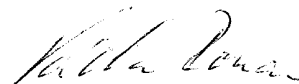
Převzal (kandidát):

ROMAN VÁCHA

Datum:

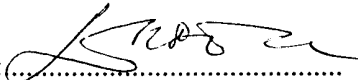
22. 2. 2010

Podpis:

Název BP: PROGRAM ZACHÁZENÍ ODSOUZENÝCH VE VÝKONU TRESTU

Vedoucí práce: Mgr. Ladislav Tušík

Podpis:

Cíl: Zjištění postoje odsouzených k Programu zacházení (zpětná vazba).
Poukázat na některé aspekty Programu zacházení se zaměřením na zájmové aktivity.
Vytvoření projektu zájmové aktivity.

Požadavky: Studium odborné literatury, projektování výzkumu, sběr a analýza dat.

Metody: Standardizovaný dotazník a analýza písemných materiálů

Literatura: Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, v platném znění
Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, v platném znění.
PÁVKOVÁ, J. Pedagogika volného času. 3. vyd. Praha: Portál, 2005. 231 s. ISBN: 978-80-7367-423-6
České vězeňství: Program zacházení. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2007-. Vychází šestkrát ročně. ISSN 1213-9297
MATOUŠEK, O. Metody a řízení sociální práce. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 380 s. ISBN 80-7178-548-2

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci dne:

Vácha Roman

vlastnoruční podpis

Poděkování:

Děkuji všem, bez nichž bych asi nikdy svoji práci nedokončil. Dík náleží mé rodině za finanční a morální podporu. Vedoucímu práce Mgr. Ladislavu Tušíkovi děkuji za poučné informace k tvorbě bakalářské práce a za podnětné rady.

Název bakalářské práce: Program zacházení odsouzených ve výkonu trestu.

Název bakalářské práce: TREATMENT PROGRAM FOR CONVICTS

Jméno a příjmení autora: Roman Vácha

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2009/2010

Vedoucí bakalářské práce: Mgr.Ladislav Tušík

RESUMÉ:

Bakalářská práce se zabývala problematikou programu zacházení osob ve výkonu trestu odnětí svobody. Obsahuje část teoretickou a praktickou.

Teoretická část pomocí zpracování a prezentace odborných zdrojů popisovala celkový vězeňský systém, Věznici Horní Slavkov, oddělení výkonu trestu odnětí svobody. Dále vymezuje definice vnitřní diferenciaci, postpenitenciární péče, program zacházení, jeho tvorby, hodnocení a možnostech pro odsouzené se zaměřením na zájmové aktivity. Dále popisovala pojem volný čas a jeho funkce.

Praktická část zjišťovala pomocí dotazníku postoje 81 odsouzených k trávení a vlivu nejbližšího okolí na volný čas před nástupem do výkonu trestu odnětí svobody a trávení aktivit ve výkonu trestu odnětí svobody v rámci programu zacházení s otázkami nasměrované na zjištění jakých aktivit a jak často se jich odsouzení účastní a o jaké aktivity by byl ze strany odsouzených zájem. Výsledky ukázaly, že trávení volného času má značný vliv na pozdější možné odsouzení či antisociální chování jedince. Ve výkonu trestu se odsouzení nejčastěji účastní sportovních aktivit a velký zájem ze strany odsouzených je o výuku na počítači.

Klíčová slova: vězeňství, program zacházení, volný čas, odsouzený, šetření

SUMMARY:

The bachelor diploma work deals with the treating convicts programme. It features both a practical and a theoretical part.

By means of processing and presenting special sources, the theoretical part described the penitentiary system in its totality, Horní Slavkov prison house, execution of punishment department. Further on, it defines the internal differentiation, post-penitentiary care, treating programme, its creation, evaluation and possibilities for convicts. Then it dealt with the notion of free time and its functions.

By means of a questionnaire, the practical part found out about 81 convicts' attitudes towards free time spending, influence of the environment on it before the execution of punishment, free time activities during the execution of punishment within the programme questions directed to determine which activities and how often the convicts take part in them, and what activities they would appreciate. The results have shown that free time spending influences strongly on the risk of being executed and/or antisocial behaviour. During the execution of punishment the convicts do sport activities and they are also interested in IT education.

Keywords: penitentiary, treating programme, free time, convict, investigation

ZUSAMMENFASSUNG:

Die Bakkalauresarbeit beschäftigte sich mit der Problematik für den Program der Behandlung von Personen im Vollzug der Freiheitsstrafe. Sie beinhaltet das theoretisches und praktisches Teil.

Das theoretisches Teil beschrieb mit Hilfe der Bearbeitung und Präsentation der Faquellen das gesamte Gefängnisssystem, das Gefängnis Horní Slavkov, Abteilung der Freiheitsstrafe. Weiter begrenzt sie die Definition der innere Differenz, die Postpenitenziale Betreuung (Betreuung nach der Freiheitsstrafe), Program der Behandlung, seine Bildung, Bewertung und Möglichkeiten für Verurteilte mit Konzentrierung auf Interessenaktivitäten. Weiter widmet sie sich der Beschreibung des Begriffes der Freizeit und seine Funktionen.

Das praktische Teil ermittelte mit Hilfe des Fragebogens die Stellungen von 81 Verurteilten zur Verbringung und Einflusses der nächste Umgebung auf die Freizeit vor dem Antritt der Freiheitsstrafe und Verbringung der Aktivitäten in der Freiheitsstrafe im Rahmen des Programs der Behandlung mit Fragen gerichtet auf Feststellung, welche Aktivitäten und wie oft sie die Verurteilten besuchen, und um welche Aktivitäten wäre von der Seite der Verurteilten Interesse. Die Ergebnisse haben gezeigt, dass die Verbringung der Freizeit hat erheblichen Einfluss auf spätere mögliche Verurteilung oder Antisoziales Benehmen des Einzelwesens. Im Vollzug der Freiheitsstrafe nehmen die Verurteilten am häufigsten teil an Sportaktivitäten, und großes Interesse der Verurteilten vom Unterricht auf Computer.

Schlüsselwörter: Gefängnis, Program der Behandlung, Freizeit, Verurteilte, Erhebung

OBSAH:

1 Úvod.....	9
2 Vězeňství.....	10
2.1 Transformace vězeňství.....	12
3 Diferenciace věznic.....	13
3.1 Základní diferenční rozdíly věznic.....	14
4 Vězeňská služba České republiky.....	15
5 Oddělení výkonu trestu	16
6 Věznice Horní Slavkov.....	17
6.1 Profilace věznice.....	18
6.2 Oddělení výkonu trestu odnětí svobody Věznice H.Slavkov.....	19
7 Vliv výkonu trestu odnětí svobody.....	21
7.1 Prizonizace.....	21
8 Normy.....	22
8.1 Systém hodnot člověka.....	22
9 Delikvence.....	23
10 Práva a povinnosti odsouzených	24
11 Resocializace odsouzených.....	27
12 Zacházení s vězňnými osobami.....	28
12.1 Nástupní oddělení.....	28
12.2 Specializovaná oddělení.....	30
13 Program zacházení.....	30
13.1 Z historie do současnosti.....	31
13.2 Princip a efektivita programu zacházení.....	32
13.3 Realizace programů zacházení.....	33
14 Vyhodnocení programu zacházení.....	38
14.1 Vnitřní diferenciace věznice	39
14.1.1 Zásady realizace vnitřní diferenciace.....	39
15 Výstupní oddělení.....	41
16 Postpenitenciární působení.....	42
17 Volný čas.....	44
17.1 Vlivy na trávení volného času.....	44
17.2 Pedagogika volného času.....	45
18 Praktická část.....	46
18.1 Předpoklady.....	47
18.2 Metody šetření.....	47
19 Popis zkoumaného vzorku.....	48
19.1 Získaná fakta provedeného šetření.....	49
20 Verifikace předpokladů.....	62
21 Projekt zájmově vzdělávací aktivity.....	63
22 Závěr	65
23 Navrhovaná opatření.....	66
24 Seznam použitých zdrojů.....	68
25 Seznam příloh.....	69

1 Úvod

Zločin a trest. Dva protiklady, které patří k sobě a jejich sepětí pocítujeme v pravdě osudově. Pochopitelně často jde o to, aby k tomuto sepětí došlo prakticky, aby po každém zločinu následoval trest.¹

V předcházejících letech prošla celá naše společnost obdobím početných a radikálních změn. Jako mezník je považován listopad roku 1989 a s ním spojená tzv. „Sametová revoluce“. Tyto změny zasáhly nejen hospodářství, ale celý ráz našeho života a nemohly se nevyhnout také českému vězeňství. Došlo k velké humanizaci a transformaci vězeňství, která byla nevyhnutelná vzhledem ke způsobu výkonu trestu odnětí svobody v předlistopadové době. Hlavním posláním změn bylo, že nesmí být snižována důstojnost odsouzeného a s odsouzeným se musí jednat tak, aby bylo zachováno jeho zdraví.

Na dotaz, jakým způsobem by mělo společenství zacházet s jedinci, kteří nerespektují zákony, nebylo a dodnes není lehké jednoznačně odpovědět. Obvyklá reakce většiny společnosti je, že jedinci usvědčení z porušení zákonů z kterých plyne trestná činnost by měli být potrestáni. Za hlavní účel výkonu trestu odnětí svobody můžeme považovat hlavně ochranu společnosti od jedinců nerespektujících dané normy společnosti. Dále působení na odsouzeného ve výkonu trestu k jeho převýchově, aby vedl po propuštění řádný život občana. K této převýchově či změně postojů po propuštění slouží ve výkonu trestu odnětí svobody program zacházení.

Cíl této bakalářské práce má dvě úrovně teoretickou a praktickou. Teoretická je popisem vězeňství, Věznice Horní Slavkov, oddělení výkonu trestu odnětí svobody. Dále vymezuje definice vnitřní diferenciaci, postpenitenciární péče, program zacházení, jeho tvorby, hodnocení a možnostech pro odsouzené se zaměřením na zájmové aktivity. Dále se autor bakalářské práce vzhledem k zaměřením na zájmové aktivity zabývá pojmem volný čas a jeho funkce.

¹ NEVŘELA J. *Základy forenzní psychologie* 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita 2005. s 13. ISBN 80-7368-037-8

Praktická část se orientuje na šetření formou standardizovaného dotazníku týkajícího se zjištění trávení a vlivu nejbližšího okolí na volný čas respondentů před nástupem do výkonu trestu odnětí svobody a následující trávení aktivit ve výkonu trestu odnětí svobody v rámci programu zacházení se zaměřením na volnočasové aktivity s otázkami nasměrovanými na zjištění jakých aktivit a jak často se jich odsouzení účastní a o jaké aktivity by byl ze strany odsouzených zájem. Dle vyhodnocení dotazníku bude zpracován projekt zájmové aktivity.

Autor práce pracuje jako vychovatel ve Věznici Horní Slavkov na oddělení výkonu trestu pro odsouzené zařazené do věznice typu s ostrahou. Věznice Horní Slavkov leží na okraji katastru města Horní Slavkov v Karlovarském kraji. Věznice je profilována pro výkon trestu odnětí svobody dospělých mužů, kteří spáchali závažnou trestnou činnost, a recidivistů zařazených do výkonu trestu s ostrahou. Ve věznici jsou zřízena oddělení pro výkon trestu s ostrahou, specializované oddělení pro klienty s duševní poruchou a poruchou chování a oddělení se zesíleným stavebně-technickým zabezpečením.

2 Vězeňství

Trestněprávní politika československého státu v předlistopadovém období vycházela z celkového útlaku jako zastrahovacího prostředku a směřovala k potlačení projevů občanského principu. Sociální jevy, které se vymykaly doзору prováděné státem, byly uměle kriminalizovány. Trestní právo bylo zneužíváno k prosazování politických, hospodářských a jiných státních zájmů. Pachatelé trestných činů byli označováni za tzv. „nepřátele socialismu“ a k jejich převýchově sloužil především přísný způsob výkonu trestu odnětí svobody. Vnitřní režim vězeňských zařízení byl militantní, praktikovala se tuhá kázeň, dril, izolace od vnějšího prostředí.²

Po vzniku samostatného Československa bylo po první světové válce vězeňství na úpadku. V roce 1918 měla republika sedm trestnic určených odpykání trestů delších než jeden rok a doživotních. V roce 1921 se započalo

² HÁLA J. *Teorie a praxe vězeňství I.* 1.vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita České Budějovice 1997. s 20. ISBN 80-7040-235-0

s přípravou nových právních předpisů a byl rovněž připraven vzdělávací kurs pro dozorce. Od roku 1922 začala klesat zločinnost, a tak se ulevilo vězeňskému systému. Do 30. let došlo k velkému pokroku vězeňství a mohlo se rovnat i ostatním vyspělým státům. Po druhé světové válce dochází ke stagnaci a zachovávají se staré úvahy o trestu jako represivním a nikoli nápravném prostředku.³

Až v sedmdesátých letech je možno vysledovat náznaky „treatment” etapy, spojené s činností Výzkumného ústavu penologického. Nadějně snahy řady výzkumníků a praktiků tohoto období však byly násilně potlačeny na začátku osmdesátých let.⁴

Po pádu totalitního režimu se uvolnil nesmírný tlak na odstranění justičních nespravedlností, který spolu s netrpělivostí vězněných osob vedl až ke vzpourám a nepokojům ve věznicích. České vězeňství počátku devadesátých let bylo prostoupeno tíživou atmosférou spojenou s morálním a profesním rozložením vězeňského personálu, který již nemohl používat předchozí militantní, represivní praxi a současně mnohdy nebyl schopen přijmout a aplikovat moderní psychologické, pedagogické a další poznatky. Očista vězeňského personálu od zkompromitovaných a neschopných osob se ocitla na pořadu dne a byla provedena velmi radikálně. Postupně přicházeli do utvářející se Vězeňské služby České republiky noví lidé, a to jak do základních funkcí strážných či dozorců, tak i na zvyšující se počet nově systemizovaných míst specialistů (psychologů, sociologů a dalších).⁵

³JURISTIC. *Vězeňský systém* [online]. [cit.2009-12-06]. Dostupné z: <<http://trestni.juristic.cz/35610/clanek>>

⁴ HÁLA J. *Teorie a praxe vězeňství I.* 1.vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita České Budějovice 1997. s 20. ISBN 80-7040-235-0

⁵ HÁLA J. *Teorie a praxe vězeňství I.* 1.vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita České Budějovice 1997. s 21. ISBN 80-7040-235-0

2.1

Transformace vězeňství

Dalším krokem při transformování českého vězeňství bylo zpracování nové koncepce, která by byla v souladu s mezinárodními konvencemi. Proces tvorby a postupné realizace této koncepce je v našich podmínkách označován jako humanizace vězeňství. Je tak zvýrazněna snaha odlišit od totalitního režimu vývoj vězeňského systému v zemi, která nastoupila cestu demokracie a plného respektování lidských práv jedince i v době, kdy je proti němu vedeno trestní řízení a je zbaven osobní svobody. V rámci nové koncepce českého vězeňství jsou přednostně řešeny následující základní úkoly:

1. Zlepšit materiální stav vězeňství, postupně rekonstruovat zastaralé vězeňské objekty a vybudovat nové tak, aby bylo umožněno ubytování vězňů v co možná nejnižším počtu v jedné místnosti, modernizovat objekty tak, aby splňovaly všeobecně platné hygienické požadavky, zřídit, případně dořešit vybavení ošetrovny a ambulance tak, aby umožňovaly poskytování alespoň základní zdravotnické péče v běžném standardu, zavádět moderní zabezpečovací techniku a nahrazovat tím používání tradičních prostředků, změnit dislokaci vězeňských objektů, a to především zvýrazněním regionálního principu, s cílem lépe umožňovat vězňům dodržovat pozitivní sociální kontakty s rodinou i zajistit si (např. formou osobních setkání s koordinátory sociální péče) ubytování a zaměstnání po propuštění.

2. Nově organizovat vězeňský systém-považovat práci ve vězeňství za určitý druh státní služby a vězeňský personál za státní úředníky, překonat dosavadní vojenskou organizaci vězeňství a militantní způsob výkonu vazby i výkonu trestu odnětí svobody.

3. Způsob výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody uvést do souladu se Standardními minimálními pravidly OSN pro zacházení s pachateli a postupně i s Evropskými vězeňskými pravidly až do doby, než je pachatel pravomocně odsouzen, zacházet s ním na základě presumpce neviny a jeho práva omezovat jen ve zcela nezbytné míře, při výkonu trestu odnětí svobody vytvářet dostatek příležitostí k profesní přípravě, pracovní činnosti a smysluplnému trávení

volného času-na tomto podkladě zpracovávat a realizovat hodnotné programy zacházení, uskutečňovat specifické programy zacházení s mladistvými, s drogově závislými, s psychopaty, s odsouzenými k doživotnímu trestu i s dalšími skupinami, rozvíjet spolupráci se státními i nestátními institucemi, církvemi a náboženskými společnostmi s cílem přispět k řádnému průběhu výkonu vazby a trestu.⁶

V rámci vězeňství byla provedena nová diferenciací věznic, kdy dříve se vycházelo ze tří nápravných skupin, tak v současné době je rozdělení dle diferenciací na věznice s dohledem, s dozorem, s ostrahou a zvýšenou ostrahou.

3 Diferenciace věznic

Pachatel trestného činu je po vykonání rozsudku soudem zařazen do věznice:

- **s dohledem** – pachatele, kterému byl uložen trest za přečin spáchaný z nedbalosti a který dosud nebyl ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin,
- **s dozorem** – pachatele, kterému byl uložen trest za přečin spáchaný z nedbalosti a který již byl ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin, nebo pachatele, kterému byl uložen trest za úmyslný trestný čin ve výměře nepřevyšující tři léta a který dosud nebyl ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin,
- **s ostrahou** – pachatele, kterému byl trest uložen za úmyslný trestný čin a nejsou zároveň splněny podmínky pro umístění do věznice s dozorem nebo se zvýšenou ostrahou, a pachatele, který byl odsouzen pro přečin spáchaný z nedbalosti a nebyl zařazen do výkonu trestu odnětí svobody do věznice s dohledem nebo s dozorem,

⁶ HÁLA J. *Teorie a praxe vězeňství I.* 1.vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita České Budějovice 1997. s 21-23. ISBN 80-7040-235-0

- **se zvýšenou ostrahou** – pachatele, kterému byl uložen výjimečný trest, kterému byl uložen trest odnětí svobody za trestný čin spáchaný ve prospěch organizované zločinecké skupiny, kterému byl za zvlášť závažný zločin uložen trest odnětí svobody ve výměře nejméně osmi let, nebo který byl odsouzen za úmyslný trestný čin a v posledních pěti letech uprchl z vazby nebo z výkonu trestu.⁷

3.1 Základní diferenciační rozdíly věznic

Ve věznici s dohledem se odsouzení pohybují v prostorách věznice bez omezení a bez doprovodu zaměstnance, pracují zpravidla na pracovištích mimo věznici. V mimopracovní době se rovněž mohou pohybovat mimo věznici za účelem návštěvy kulturních, sportovních a osvětových akcí nebo bohoslužeb. Návštěvy se uskutečňují zpravidla bez dozoru zaměstnance vězeňské služby a jednou za dva týdny může ředitel věznice odsouzenému povolit dočasně opustit věznici až na 24 hodin,

ve věznici s dozorem se odsouzení v prostorách věznice pohybují organizovaně zpravidla pod dozorem zaměstnance vězeňské služby. Někteří mívají povolen pohyb bez dozoru, zpravidla při plnění pracovních úkolů uvnitř věznice. Pracují mimo věznici na nestřežených pracovištích, zaměstnanec věznice provádí pouze namátkovou kontrolu. V mimopracovní době mohou vybraní odsouzení navštívit mimo věznici kulturní, sportovní, osvětové akce nebo bohoslužby, vždy však v doprovodu zaměstnance věznice. Návštěvy se konají zpravidla bez dohledu zaměstnance věznice, jednou za měsíc může ředitel povolit odsouzenému opustit věznici až na 24 hodin,

věznice s ostrahou-odsouzení se v prostorách věznice pohybují organizovaně pod dohledem zaměstnance věznice. Výjimečně jim může být ředitelem povolen po věznici pohyb bez dozoru zaměstnance v rámci plnění pracovních úkolů. Odsouzení pracují zpravidla na pracovištích umístěných uvnitř věznice nebo na střežených pracovištích vně věznice. Akce mimo věznici se

⁷ Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. *Výkon trestu odnětí svobody podle stavu k 1.1.2010.* Ostrava: Sagit, 2010. ISBN 978-80-7208-782-2.

organizují vždy pod dohledem zaměstnance vězeňské služby, a to pro odsouzené umístěné ve výstupním oddělení. Návštěvy se uskutečňují zpravidla pod dohledem zaměstnance věznice. Ředitel může povolit jednou za dva měsíce opustit odsouzenému věznici až na 24 hodin,

věznice se zvýšenou ostrahou—odsouzení se pohybují výhradně pod dozorem příslušníka věznice. Jsou uzamykáni v celách, pracují pouze na střežených pracovištích uvnitř věznice nebo přímo v celách. Odsouzeným se nepovoluje volný pohyb po věznici, a to ani při plnění pracovních úkolů. Návštěvy se uskutečňují zpravidla pod dohledem příslušníka věznice.⁸

Pouze soud určuje do jakého typu věznice má být odsouzený zařazen. Do jednotlivých věznic na celém území České republiky pak určuje umístění odsouzených Generální ředitelství Vězeňské služby, při čemž bere zřetel na místo sociální vazby odsouzeného a snaží se ho umístit do věznice v blízkosti bydliště.⁹

Úkoly spojené s vězeňstvím vykonává Vězeňská služba České republiky.

4 Vězeňská služba České republiky

Je rozpočtovou organizací zřízená ministerstvem spravedlnosti, která plní úkoly státní správy, zajišťuje výkon trestu a výkon vazby odnětí svobody. Je ozbrojeným bezpečnostním sborem. Řídí ji generální ředitel Vězeňské služby České republiky, kterého jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti.

Vězeňská služba České republiky plní tyto úkoly:

- spravuje a střeží vazební věznice a věznice a odpovídá za dodržování zákonem stanovených podmínek výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody,
- střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody,
- prostřednictvím programů zacházení soustavně působí na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a obdobně i na některé skupiny osob ve výkonu vazby s cílem vytvořit předpoklady pro jejich řádný způsob života po propuštění,

⁸ SOCHŮREK J. *Kapitoly z penologie II.díl* Liberec: Technická univerzita v Liberci 2007. s 38-39. ISBN 978-80-7372-204-3.

⁹ JURISTIC. *Vězeňský systém* [online]. [cit.2009-12-06]. Dostupné z: <<http://trestni.juristic.cz/35610/clanek>>

- provádí výzkum v oboru penologie a využívá jeho výsledky a vědecké poznatky při výkonu vazby a při výkonu trestu odnětí svobody,
- zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství a ministerstva a v jiných místech jejich činnosti a v rozsahu stanoveném tímto zákonem zajišťuje pořádek a bezpečnost při výkonu pravomoci soudů a státních zastupitelství,
- vytváří podmínky pro pracovní a jinou účelnou činnost osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody,
- provozuje hospodářskou činnost za účelem zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody, případně i osob ve výkonu vazby,
- vede evidenci osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody na území České republiky,
- plní úkoly, které pro ni vyplývají z vyhlášených mezinárodních smluv, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána.¹⁰

5 Oddělení výkonu trestu

Výkon trestu odnětí svobody má vést k tomu, aby si odsouzený uvědomil závadnost svého chování, jež vedlo ke spáchání trestného činu. Život odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody má být maximálně přizpůsoben obecným životním podmínkám. Je třeba činit opatření, aby bylo zamezeno nepříznivým účinkům výkonu trestu odnětí svobody. Celkově musí být výkon trestu odnětí svobody uspořádán tak, aby pomáhal odsouzeným začlenit se do života na svobodě.¹¹

V další kapitole autor vzhledem k pracovnímu zařazení ve Věznici Horní Slavkov popíše danou věznici od krátké historie až po současnost.

¹⁰ VSČR. 555/1992 Sb. Zákon České národní rady ze dne 17. listopadu 1992 o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky [online]. [cit.2010-01-05]. Dostupné z: <http://ad.vscr.cz/news_files/555-1992_Sb..doc>

¹¹ SUCHÝ O. *Dlouhodobé tresty odnětí svobody a jejich výkon*. Praha: Leges 1991. s 42. ISBN 80-85638-02-9

6 Věznice Horní Slavkov

Věznice Horní Slavkov byla vybudována v objektech zrušeného pracoviště šachty „Prokop“, kde se těžila uranová ruda. V roce 1958 byla založena s cílem účinně pomoci při realizaci rozsáhlé investiční výstavby v Západočeském kraji, zejména v okresech Sokolov, Karlovy Vary, Cheb a Tachov, která se soustředila na výstavbu bytů, škol, jeslí, závodů, zemědělských podniků a objektů.

Trest odnětí svobody se prvopočátku vykonával v osmi přízemních dřevěných ubytovnách. Postupně docházelo k přestavbě provizorních budov ve zděné.

Přibližně 500 odsouzených mužů první nápravné skupiny (pro srovnání dnešní profilace – věznice s dozorem) pracovalo při stavebních pracích vně věznice. Od roku 1969 se ve věznici započalo s výkonem trestu odnětí svobody ve druhé nápravné skupině odsouzených (dnešní profilace – věznice s ostrahou). Počátkem sedmdesátých let byly při generální přestavbě celého areálu vybudovány třípodlažní ubytovny a v bezprostřední blízkosti tehdejšího ústavu dvě výrobní zóny, předané do provozu počátkem osmdesátých let. Konečná kapacita poté dosáhla 1000 odsouzených ve druhé nápravné skupině, kteří byli zařazeni do dvousměnného provozu, zejména ve strojírenských dílnách a dalších vnitřních pracovištích. Po amnestii v lednu 1990 byl po dobu jednoho roku objekt využit i pro výkon trestu odsouzených ve třetí nápravné skupině (věznice ze zvýšenou ostrahou), aby se tak odlehčilo Věznici Valdice.

Od druhé poloviny roku 1991 věznice zajišťovala také výkon vazby obviněných mužů pro okresy Sokolov, Karlovy Vary a Cheb. Ve druhé polovině roku 1993 byl výkon vazby zajišťován v novém, tehdy nejmodernější technikou vybaveném čtyřpodlažním objektu. Ubytování bylo zajišťováno v uzamykatelných celách, počet mladistvých obviněných byl omezen maximálně do 3 osob na jedné cele. Program zacházení pro mladistvé obviněné zabezpečoval tým specialistů ve složení: speciální pedagog, psycholog, sociální pracovníce a lektor-instruktor. V jeho rámci se mladiství učili běžným školním předmětům, společenské a rodinné výchově, byli vedeni ke sportovní činnosti a dalším

zájmovým aktivitám. Zvýšená pozornost byla věnována především těm, kteří neměli ukončené základní školní vzdělání.

Část dospělých obviněných byla zařazena na oddělení se zmírněným režimem výkonu vazby. Cely byly přizpůsobeny tak, aby se jejich charakter přibližoval podmínkám běžného ubytování mimo vězení. Upravený měli i časový rozvrh dne, a to tak, aby mohli využít některé nabízené zájmové činnosti. Činnost výkonu vazby byla v roce 2002 ukončena.

V polovině července roku 2004 bylo uvedeno do provozu oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením (dále jen OZSTZ) pro odsouzené s negativním postojem k výkonu trestu odnětí svobody narušujících skupinovou atmosféru a vzájemné sociální vztahy nebo pro vězněné osoby, u nichž je toto ubytování vhodné s přihlédnutím k bezpečnostním opatřením a dalším okolnostem zvláštního zřetele. OZSTZ bylo zřízeno na základě nárůstu organizovaného zločinu v České republice, a tím i zvyšování počtu zvláště nebezpečných odsouzených ve všech typech věznic, zejména však ve věznicích s ostrahou a se zvýšenou ostrahou.

6.1 *Profilace věznic*

Věznice Horní Slavkov leží na okraji katastru města Horní Slavkov v Karlovarském kraji. Je profilována pro výkon trestu odnětí svobody dospělých mužů, kteří spáchali závažnou trestnou činnost a recidivujících, zařazených do výkonu trestu s ostrahou s délkou do 15 let. Dále jsou zde umístováni odsouzení s doživotním trestem odnětí svobody. Normová ubytovací kapacita je stanovena na 728 míst. Ve věznici je zřízeno oddělení pro výkon trestu s ostrahou s kapacitou 644 míst, specializované oddělení s poruchou duševní a poruchou chování s kapacitou 48 míst, oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením s kapacitou 36 lůžek. Plánovaný stav zaměstnanců činí 313. Z toho 195 příslušníků a 118 zaměstnanců v pracovně právním vztahu.

Zaměstnávání vězněných osob se uskutečňuje ve čtyřech formách. U cizích podnikatelských subjektů, kde je hlavním výrobním programem broušení litinových odlitků, výroba technické akustiky, zámečnická, svářečská práce aj. V provozovně střediska hospodářské činnosti probíhá zámečnická ruční i strojní

práce při opracovávání klempířských výrobků, kompletace, balení a expedice reklamních a propagačních materiálů. Dále je realizováno zaměstnávání vězňů ve vnitřním provozu věznice, který se dělí na pracovní úseky zajišťující řádný chod věznice (např: sklad, výměník, kuchyně apod.) a v neposlední řadě ve vzdělávacím a terapeutickém kurzu. Hlavním principem programů zacházení s vězni je jejich vedení k osobní a společenské zodpovědnosti, zejména nedotknutelnosti cizího majetku, podporování sebevědomí a sebeúcty, rozvoji pozitivních vlastností osobnosti a zabránění její degradaci. Zájmová činnost je zaměřena na seberealizaci a rozvoj zálib, manuálních schopností i fyzických dovedností. Vzdělávání odsouzených probíhá v pěti základních rovinách: dlouhodobé a krátkodobé vzdělávání, kurzy, speciální postupy a metody a extramurální programy.

Pro zaměstnance jsou ve spolupráci s Fondem kulturních a sociálních potřeb pořádány různé sportovní a kulturní akce, zahraniční i tuzemské zájezdy a zajišťovány vstupenky do divadel, kin, do plaveckého bazénu aj. Aktivní sportovci pořádají klání ve sportovní střelbě či sálové kopané. Pro odpočinek po psychické a fyzické zátěži mají zaměstnanci k dispozici saunu, která se nachází v lokalitě města, kde je možnost využívání perličkové koupele, solária a masáže. V objektu sauny je též k využití malá posilovna. K příjemnému posezení je zde zároveň i pěkně vybavená společenská místnost.

V současné době je Věznice Horní Slavkov profilována jako věznice s ostrahou.

6.2 Oddělení výkonu trestu odnětí svobody Věznice H.Slavkov

Oddělení výkonu trestu, jehož součástí je také specializované oddělení a oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením, zajišťuje naplňování účelu výkonu trestu odnětí svobody u odsouzených umístěných do výkonu trestu odnětí svobody v souladu se Zákonem o výkonu trestu odnětí svobody zejména:

- individuální výchovnou práci směřující k naplňování programů zacházení u odsouzených vyplývajících z komplexních zpráv,

- využitím mimopracovní doby odsouzených k formování a rozšiřování úrovně všeobecného vzdělání, formování požadovaných morálních a etických postojů, kulturního, sportovního i relaxačního vyžití,
- pomoci odsouzeným při řešení jejich sociálních potřeb a jejich sociálních a rodinných problémů,
- vytvářením podmínek pro rozvoj zájmové činnosti odsouzených,
- realizací projektů vhodných pro plynulý přechod odsouzených z výkonu trestu odnětí svobody do občanského života,
- spoluprací s oddělením vězeňské a justiční stráže organizaci činnosti odsouzených dle časového rozvrhu dne a stanoveného pořádku a kázně,
- spoluprací s ostatními úseky věznice oblast pracovní výchovy u odsouzených, bezpečnostní opatření, zdravotní péči a oblast hygienických opatření včetně hospodaření se zařízením přidělených objektů, výstrojnými součástkami a energií,
- součinností s příslušnými soudy, státními zastupitelstvími, Probační a mediační službou, místními i krajskými úřady, kulturními a případně i dalšími nestátními organizacemi a institucemi,
- spoluprací se zástupci církví při formování sociálního klimatu duševní vyrovnanosti odsouzených,
- realizací metodických postupů stanovených odborem výkonu vazby a trestu generálního ředitelství Vězeňské služby,
- plněním úkolů vyplývajících z protidrogových opatření a opatření v rámci prevence kriminality, případně jiných opatření (např. protiepidemických) realizovaných ve věznici.¹²

Práce ve věznici je velice náročná, i když ze strany společnosti značně podhodnocena. Na malé ploše se tak setkáváme s kumulací osob pocházejících z odlišných sociálních podmínek, s různou sociální úrovní a schopností komunikace a naslouchání. Přitom všichni tito lidé jsou v tomto prostředí nedobrovolně, bez možnosti výběru.

¹² VSČR. *Organizační řád Věznice VS ČR Horní Slavkov* [online]. [cit.2009-12-30]. Dostupné z: <http://slavkov.vscr.cz/clanky/?cl_id=207>

7 Vliv výkonu trestu odnětí svobody

Výkon trestu u většiny jedinců nevede k tomu, že by za svůj skutek pociťovali v mravním slova smyslu zodpovědnost. Pocit viny, se u některých odsouzených, zpravidla po příchodu do věznice, postupně ztrácí vlivem prostředí. Pobyt ve vězení přináší situačně i posilování negativního sebevědomí u tzv. „neznalých kriminálníků“, kteří se učí od zkušenějších odsouzených a tím vzniká prizonizace.

7.1 **Prizonizace**

Jde o působení prostředí a vztahů na jedince, který se ocitl za mřížemi. Stručně řečeno, člověk je pozvolna vtahován do prostředí, kde tráví svůj čas. Pozvolna se mění k horšímu. Člověk se zde setkává se světem zla v nejhorších možných podobách, a to nenechá nikoho lhostejným. Někteří vězni ztrácí vlastní identitu, submisivním chováním upřednostňují cestu nejmenšího odporu. Pro vícekrát trestané lidi se stává stále víc normálním světem vězení, až nakonec venku žít vůbec neumí.¹³

„Často bohužel platí, že zavřeme malého zlodějíčka, propustíme lupiče, zavřeme lupiče, propustíme vraha. Tato okolnost, že se nedaří náprava, ale naopak dochází ke zhoršování osobnostních kvalit trestaného, je velkým problémem jak teoreticky, tak i problémem sociální praxe.“¹⁴

Toto je zjevné nejen u odsouzených s dlouholetými tresty, ale stále častěji se objevuje u krátkodobých trestů. Vlivem prizonizace se ztrácí efekt trestu odnětí svobody, který má za účel snížení kriminality. Jistou vyhlídkou na změnu v současné době představují nové formy zacházení s odsouzenými a snaha o citlivější rozdělení odsouzených do homogenních skupin (prvotrestaní, drogově závislí, nebezpeční vězni, mentálně retardovaní, možné objekty násilí, atd.)

¹³ SLOVNÍK CIZÍCH SLOV. *Prizonizace* [online]. [cit.2009-12-01]. Dostupné z: <<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/prizonizace>>

¹⁴ NEVŘELA J. *Základy forenzní psychologie* 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita 2005. s 17. ISBN 80-7368-037-8

Je třeba upozornit, že způsob zacházení s odsouzenými je zásadní součástí výkonu trestu odnětí svobody a měla by se mu věnovat zvýšená pozornost. Ale vše je podmíněno dodržováním stanovených norem upravujících výkon trestu odnětí svobody.

8 Normy

Každé lidské společenství mělo a má normy, které určující žádané chování a vystupování dané populace. Jedná se o obsáhlou sbírku psaných i nepsaných zákonů, předpisů, pravidel, řádů, pouček, zásad a zvyklostí. Normy se samozřejmě vyvíjí a neustále mění v čase. Normou rozumíme jasnou stupnici pravidel, zákonů, zvyklostí určité společnosti. Prezentuje v nejpoužívanějším smyslu všeobecně platné pravidlo, které mají osoby ve formě svého chování dodržovat, plnit a respektovat. Normou ale nelze přesně vymezit konkrétní chování v konkrétní situaci. Je to návod, který vymezuje určité hranice kam by jedinec neměl zajít ve svém jednání.

Za normální se pokládá to co je v dané společnosti a kultuře běžné. Sociokulturní koncepce normy formuluje vázanost normy na hodnoty a postoje dané doby, místa a skupiny. Normou je to, co společenská měřítko jako normální určují, obvykle ve vztahu k tradici. Takové hledisko se odráží mimo jiné i ve stereotypch postavení k osobám nějak odlišným, především v jejich emoční složce, tj. v míře odmítání či tolerance této odchylky.¹⁵

8.1 **System hodnot člověka**

Normy na kterých společnost nejvíce záleží jsou sankcionovány, kdy sankce jsou ovlivněny hodnotovými žebříčky určité společnosti, které z části může ovlivnit. Nelze ovlivnit zejména období dětství, kde hraje velkou úlohu rodina a sociální podmínky. Další důležité období je v době dospívání, kde se začíná vyvíjet základní hodnotový systém pro další život, který se samozřejmě mění a vyvíjí na základě životních situací a realit. Hodnotová orientace má přirozený účinek na kvalitu vztahů a postojů ke společnosti. Hodnotovou orientaci si člověk do určité míry vytváří sám. Je ovlivňován systémem hodnot uznávaných

¹⁵ VÁGNEROVÁ M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 1.vyd. Praha : Portál 1999. s 9. ISBN 80-7178-214-9

společností a lidmi či sociálními skupinami, se kterými je ve styku. Hodnotová orientace nemůže být stálá a neměnná, neustále se vytváří v reakci na prožité životní situace.

Každý člověk má svůj individuální systém hodnot, který se utváří vlivem životních podmínek a aktivitou jedince. Z hlediska volného času lze členit lidi podle toho, jakou hodnotu volnému času přisuzují. Pro některé lidi je největší hodnotou práce, volný čas někdy posuzují dokonce jako něco nepatřičného a nesprávného. Plnění povinností chápou jako své jediné životní poslání, často sami sebe přetěžují a nedokážou odpočívat bez výčitek svědomí.¹⁶

V současné době jsou děti a mládež stále v menší míře usměřňovány výchovou rodičů oproti minulosti. Hlavní problém je v nástupu informačních technologií (internet apod.). Rodiče často ztrácejí přehled s kým dítě komunikuje, kdo mu slouží za vzor či ideál a ovlivňuje jeho názory a postoje. Nesoulad hodnotové orientace se odráží v životním stylu, který směřuje jednotlivce na okraj společnosti a většinou takový jedinec končí jako delikvent nebo-li kriminálník.

9 Delikvence

Největší vliv na vývoj jedince má rodina do které se jedinec narodí, na její sociální zázemí. Pravdou je, že nikdo z nás se nenarodí jako zloděj, lupič či vrah.

Kvalita rodičovského dohledu je další měřítko rodičovského chování, které má dokazatelnou spojitost s paralelním nebo pozdějším delikventním chováním dítěte. Myslí se jím rozsah rodičovy informovanosti o tom, co dítě dělá ve volném čase, s jakými kamarády se schází, kde se zdržuje, když je mimo domov, kdy se vrací domů, v jakém stavu. Čím hůře rodiče monitorují své děti, tím je větší předpoklad, že se dítě dopustí delikventního chování.¹⁷

Delikventní chování je porušováním právních norem určitého státu. Nejde tedy už jen o přestupky proti nepsaným pravidlům společenského soužití, ale o závažnější činy, které jsou definovaným způsobem sankcionovány. Pro většinu delikventů je typické, že dovedou o svém cíli a jeho dosažitelnosti přijatelně logicky uvažovat, ale nejsou schopni si připustit, jaké může mít následky. Zpětná

¹⁶ PÁVKOVÁ J. *Pedagogika volného času*. 1. vyd. Praha: Portál 1999. s 29. ISBN 80-7178-295-5

¹⁷ MATOUŠEK O., KROFTOVÁ A. *Mládež a delikvence*. 1.vyd. Praha: Portál 1998. s 45. ISBN 80-7178-226-2.

vazba pro ně nemívá potřebnou informační hodnotu, nedovedou se poučit ze zkušenosti (např. s opakovaným uvězněním v důsledku stále stejných trestných činů). V případě recidivistů může hrát svou roli i lhostejnost k následkům, která je výrazem přijetí určitého stylu života, do něhož patří i pobyt ve vězení. Už nebývají schopni řešit svůj život jinak. Delikventní chování je multifaktoriální. Konkrétní trestný čin je vždycky výsledkem interakce vnitřních faktorů (tj. osobnosti pachatele) a vnějších okolností (tj. situace, v níž k trestnému činu došlo). V krajních případech je určující jeden z uvedených faktorů. Člověk se může ocitnout v kritické situaci, kdy vnější faktory do značné míry ovlivní jeho reakci.¹⁸

Hlavními normami upravujícími práva a povinnosti odsouzených a možnosti tvorby programu zacházení ve výkonu trestu odnětí svobody jsou zejména Zákon č.169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody ve znění pozdějších předpisů, Vyhláška č.345/1999 Sb.-řád výkonu trestu odnětí svobody a Vnitřní řád věznice.

10 Práva a povinnosti odsouzených

Základní povinnosti odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody jsou:

- odsouzený je ve výkonu trestu povinen dodržovat stanovený pořádek a kázeň, plnit pokyny a příkazy zaměstnanců Vězeňské služby
- pracovat, pokud je mu přidělena práce a není uznán dočasně práce neschopným nebo není po dobu výkonu trestu uznán zdravotně nezpůsobilým k výkonu práce,
- plnit úkoly vyplývající z programu zacházení, šetrně zacházet se svěřenými věcmi, nepoškozovat cizí majetek,
- dodržovat zásady slušného jednání s osobami, s nimiž přichází do styku, a i jinak zachovávat ustanovení vnitřního řádu věznice.¹⁹

¹⁸ VÁGNEROVÁ M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 1.vyd. Praha : Portál 1999. s 417. ISBN 80-7178-214-9

¹⁹ VSČR. 169/1999 Sb. ZÁKON ze dne 30. června 1999 o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů [online]. [cit.2010-01-05]. Dostupné z: <http://ad.vscr.cz/news_files/169-1999ora.htm>

Základní práva odsouzených jsou:

1. sociální podmínky odsouzených a poskytování zdravotní péče:

- odsouzeným se poskytuje pravidelná strava
- každý odsouzený musí mít zabezpečeno lůžko a prostor pro uložení osobních věcí

- odívání odsouzených musí odpovídat klimatickým podmínkám a musí dostatečně chránit jejich zdraví

- odsouzeným se zabezpečuje denně osmihodinová doba ke spánku, doba potřebná k osobní hygieně a úklidu, stravování, nejméně jednohodinová vycházka a přiměřené osobní volno

- odsouzený má právo na zdravotní péči

- odsouzenému, který není zařazen do práce, poskytuje věznice sociální kapesné v případě, že neodmítl bez závažného důvodu práci a neměl v období jednoho kalendářního měsíce jiný příjem nebo jinou hotovost ve výši alespoň 100 Kč

2. korespondence:

- odsouzený má právo přijímat a na svůj náklad odesílat písemná sdělení bez omezení

3. užívání telefonu:

- odsouzenému se v odůvodněných případech umožní použití telefonu ke kontaktu s osobou blízkou. Náklady spojené s použitím telefonu hradí odsouzený

4. návštěvy:

- odsouzený má právo přijímat návštěvy blízkých osob v max. počtu 4 osob včetně nezletilých dětí na dobu celkem 3 hodiny během jednoho kalendářního měsíce.

5. duchovní a sociální služby:

- věznice umožňují konat zpravidla v době pracovního klidu společné náboženské obřady odsouzených. Účast na náboženských obřadech je dobrovolná
- k výkonu duchovní služby v místech, kde se vykonává trest odnětí svobody, jsou oprávněny pouze registrované církve

6. uspokojování kulturních potřeb:

- odsouzený má právo objednat si na svůj náklad knihy, denní tisk a časopisy,
- odsouzený si může bezplatně půjčovat z vězeňské knihovny knihy
- odsouzený má právo půjčovat si a hrát společenské hry, které jsou ve věznici k dispozici

7. nákup potravin a věcí osobní potřeby:

- odsouzený má právo nakupovat v prodejně věznice potraviny a věci osobní potřeby formou bezhotovostní platby ze svého účtu ve věznici

8. přijetí balíčku:

- odsouzený má právo dvakrát ročně přijmout balíček s potravinami a věcmi osobní potřeby do hmotnosti 5 kilogramů.²⁰

Samozřejmě, že dodržování daných norem ve věznici, má značný vliv na resocializaci odsouzeného jedince.

²⁰ VSČR. 169/1999 Sb. ZÁKON ze dne 30. června 1999 o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů [online]. [cit.2010-01-05]. Dostupné z: http://ad.vscr.cz/news_files/169-1999ora.htm

11 Resocializace odsouzených

Termínem resocializace ve výkonu trestu je možno označit jako změnu chování odsouzených ve vztahu k dodržování norem dané společnosti.

Do výkonu trestu odnětí svobody nastupují osoby z nepříznivého sociálního prostředí, s narušenými sociálními vazbami, bez vhodné sociální adaptace, recidivisté a pachatelé představující zesílené nebezpečí pro společnost, s různými psychickými a charakterovými defekty. U těchto jedinců je třeba rozvíjet resocializační snahu, uplatňovat individuální přístupy a mít snahu o dosažení jejich společenské adaptace.²¹

„Cílem resocializačních snah je navázat a znovu spojit přerušené řetězce socializace v místech, kde došlo k narušení a pokusit se formovat či modelovat budoucí život odsouzeného tak, aby jeho opětovné začlenění do společnosti bylo reálné a bezporuchové.“²²

Vězeňská resocializace je postup či přehled postupů vedoucích k opětovnému zařazení osoby do společnosti. Reedukace je soubor metod výchovné pomoci, které jsou cílené k rozvoji doposud nevýrazných osobnostních vlastností a mají snahu pozměnit je žadáním směrem. Za nápravu se pokládá vyloučení nevyhovujících návyků nebo postojů. Stanovisko laické i odborné veřejnosti k nápravě výchovným programům pro uvězněné jedince je většinou negativní s tím, že vede k rozmazlování vězněných osob, ulehčování pobytu ve vězení a poklesu efektivity faktorů represe.²³

²¹ SUCHÝ O. *Dlouhodobé tresty odnětí svobody a jejich výkon*. Praha: Leges 1991. s 43. ISBN 80-85638-02-9

²² ČERNÍKOVÁ V., SEDLÁČEK V. *Základy penologie pro policisty*. 1.vyd. Praha: PAČR 2002. s 101. ISBN 80-7251-104-1

²³ MEZNÍK J., KALVODOVÁ V., KUČHTA J. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita 1995. s 45. ISBN 80-210-1248-X

Vymezení míry dědičnosti a prostředí má závažné praktické důsledky, neboť to, co je dědičné, je hůře měnitelné než to, co je produktem vlivů prostředí. Výchovná a resocializační opatření mají větší naději na úspěch, pokud se koncentrují na zvláštnosti osobnosti, které nejsou výrazně určovány biologickými faktory.²⁴

Ale samozřejmě jako každá společnost, tak i ta naše má určitou část populace, která normy nebude respektovat nikdy a resocializace je neúčinná. Je důležité uvést, že v poslední době se pojem resocializace nahrazuje pojmem zacházení.

12 Zacházení s vězněnými osobami

Základním předpokladem účinného zacházení s vězněnými osobami je kvalitní a svědomitá příprava. Nejdříve je potřebné zmapovat bio-psycho-socio-duchovní stav, v němž se kterýkoli jednotlivý odsouzený nachází v době svého nastoupení do výkonu trestu odnětí svobody. Děje se tak v kolektivní spolupráci psychologa, lékaře, sociální pracovníce, speciálního pedagoga, popřípadě i duchovního. Koordinaci a spolupráci s uvedenými specialisty obstarává po celou dobu uvěznění speciální pedagog.²⁵

Osobnost každého jedince je dána fyzickými a psychickými předpoklady. Znalosti osobnosti vězně jsou nepostradatelným předpokladem pro stanovení nejvhodnějšího přístupu, aby bylo dosaženo účelu výkonu trestu odnětí svobody. Po přijetí do věznice je odsouzený zařazen do nástupního oddělení.

12.1 Nástupní oddělení

Po nástupu do výkonu trestu je odsouzený zařazen na nástupní oddělení. V průběhu této doby se seznamuje s normami upravující výkon trestu odnětí svobody a atmosférou věznice.

Nástupní oddělení je místem, kde se vězeň detailně obeznámí s právními předpisy a pravidly, které budou po dobu výkonu trestu vymezovat jeho práva a povinnosti. Odsouzený by měl být také zaměstnanci oddělení připravován na

²⁴ ČÍRTKOVÁ L. *Policejní psychologie*. 4.vyd. Praha: Portál 2004. s 67. ISBN 80-7178-931-3

²⁵ HÁLA J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií 2005. s 122. ISBN 80-86708-05-5

zvláštnosti podoby života ve vězeňském prostředí a na každodenní řád. Pobyt odsouzeného na nástupním oddělení umožňuje vězeňským specialistům odsouzeného ohodnotit, zpracovat jeho charakteristiku a vybrat pro něj nepříhodnější způsob zacházení. Dále umožňuje odhalit případné charakterové slabiny odsouzeného a podle nich pak rozhodnout o jeho nejvhodnějším umístění v rámci věznice.²⁶

V průběhu pobytu na nástupním oddělení se odsouzený podrobuje činností, které jsou nezbytné pro sestavení komplexní zprávy. Komplexní zpráva je souhrnem přístupných dokumentů k osobě vězně, výsledků a posouzení ze strany sociálního pracovníka, psychologa a speciálního pedagoga. Kvalitní komplexní zpráva o odsouzeném je základem pro zpracování programu zacházení.

Speciální pedagog zpracovává pedagogickou charakteristiku, se zaměřením na kriminální, rodinnou a osobní anamnézu.

Sociální pracovník vypracovává sociální posouzení se zaměřením na vztahy, problémy a situaci v rodině.

Psycholog zpracovává zejména psychologický profil vězně, především z důvodu případného postoje jednání a zacházení s vězněnou osobou ze strany zaměstnanců věznice. Na návrh psychologa může být odsouzený zařazen v rámci plnění programu zacházení na některé ze specializovaných oddělení výkonu trestu odnětí svobody z důvodu poruchy osobnosti.

Vězeňští odborníci dobře vědí, že před nimi stojí biologicky, citově, sociologicky a mentálně stabilizovaný a primárně socializovaný dospělý jedinec, a přesto jsou nuceni s ním pracovat ve snaze o jeho osobnostní změnu jako s nevyzrálým jedincem. Problém samotného posuzování osobnostní změny není v žádném případě přímočarý, jednoduchý a ani bagatelizovatelný. Přesto zde existují jisté společné znaky. Dospělý člověk se ve své podstatě již nemění a s vyšším věkem dochází k jeho individualizaci. Zásadní změny jeho osobnosti jsou možné, většinou jsou podmíněny nejen kognitivně, ale jsou spojené s nějakými prožitky, krizemi, změnami životních situací, emotivně laděnými zážitky. Dospělý jedinec je schopen se učit. Vzdělávání dospělých nahrazuje,

²⁶ JURISTIC. *Výkon trestu odnětí svobody a výkon vazby* [online]. [cit.2009-12-06]. Dostupné z: <<http://trestni.juristic.cz/76188/CLANEK>>

doplňuje, rozšiřuje, inovuje nebo jinak obohacuje počáteční vzdělávání, čímž záměrně a intencionálně rozvíjí jejich znalosti a dovednosti, hodnotové postoje, zájmy a jiné osobní a sociální kvality, potřebné pro plnohodnotnou práci a plnění životních a společenských rolí.²⁷

Pokud vyplývá z komplexní zprávy o odsouzeném, že je vhodné na něj ve větší míře působit speciálními výchovnými prostředky, je začleněn k výkonu trestu ve specializovaném oddělení.

12.2 Specializovaná oddělení

V současné době jsou zřízeny čtyři druhy specializovaných oddělení v jednotlivých typech věznic, a to pro odsouzené trvale pracovně nezařaditelné, pro odsouzené matky, kterým je umožněno vykonávat trest společně s jejich dětmi zpravidla do tří let věku, dále specializovaná oddělení pro výkon ochranného léčení – protialkoholního, protitoxikomanického, sexuologického, psychiatrického a patologického hráčství a v neposlední řadě specializovaná oddělení pro odsouzené s poruchou duševní a poruchou chování s mentální retardací a s poruchou osobnosti způsobenou užíváním návykových a psychotropních látek. Různorodost programů zacházení je dána tím, jaké konkrétní skupiny odsouzených jsou do jednotlivých věznic zařazovány a jaká specializovaná oddělení jsou v nich zřizována samozřejmě s ohledem na přítomnost erudovaných odborných zaměstnanců.²⁸

Program zacházení znázorňuje časově rozvržené pořadí vhodných aktivit směřujících k dosažení žádaných met. Hlavně příznivých přeměn v chování a charakteru odsouzeného.

13 Program zacházení

Co si můžeme představit pod pojmem program zacházení? Lze je pro laickou veřejnost vysvětlit či přirovnat např. k notám pro hudebníka. Je to program, podle kterého se odsouzený řídí a ze strany zaměstnanců Vězeňské

²⁷ VSČR. *Inovace programů zacházení* [online]. [cit.2009-12-04]. Dostupné z: <<http://ad.vscr.cz/vscr/casopis/CV200605.pdf>>

²⁸ VSČR. *Specializovaná oddělení* [online]. [cit.2009-12-04]. Dostupné z: <<http://ad.vscr.cz/vscr/casopis/CV200605.pdf>>

služby je vyžadováno po odsouzeném jeho plnění.. V případě shody je tzv. „muzika podle not v pořádku“. Pro odsouzeného to přináší možnost předčasného propuštění či přeřazení do mírnějšího typu věznice. Program zacházení je výchovný nástroj, jehož podstatou je vedení odsouzených k akceptaci odpovědnosti za spáchanou trestnou činnost. Jako se již mnohokrát osvědčilo přísloví „kdo si hraje, nezlobí“, tak i zaměstnání odsouzeného ať už prací, vzděláváním, sportem, či jinými aktivitami během dne je jednoznačně prospěšné.

13.1

Z historie do současnosti

I na prahu 21. století se stále setkáváme s lidmi, kteří přijímají informace o současném zacházení s vězni s rozčarováním. Jejich představě správně fungujícího vězení totiž odpovídá pouze nevábné prostředí, silné neomítnuté kamenné zdi, řetězy na rukou, místo běžné stravy suchý chléb a džbánek s vodou. Jedinou náplní života vězně by pak měla být jen hrubá fyzická práce. Jedním slovem: středověk. Proto se každý, kdo pracuje ve vězeňství, znovu a znovu ocitá v situaci, kdy musí jasně a srozumitelně vysvětlovat, proč věnujeme tolik pozornosti zacházení s vězni. Při argumentaci nám nabízí zajímavé argumenty historie vězeňství. Součástí středověkých hradů bývala hluboká hladomorna, kam vězně spustili a dál se jím nezabývali. Současná společnost však na své pachatele nezapomíná. Již před více než dvěma sty lety, při pokládání základů moderních systémů vězeňství, si představitelé tehdejší společnosti, filozofové, politici a další moudří lidé uvědomovali preventivní význam efektivního zacházení s vězni. Ze dvou neoddělitelných složek, vzdělávání a výchovy, si nejdříve do věznic našlo cestu vzdělávání. Duchovní, kteří do té doby jen doprovázeli odsouzené na popraviště, jako jedni z prvních pochopili, že vzdělání může pomoci těm nejchudším pachatelům, které ke kriminalitě dohnala bída. Začali učit vězně čtení, psaní a počtům. Do věznic pak začali docházet i učitelé, zprvu učili jen trivium, ale brzy se vězni mohli učit různým řemeslům. Předobraz programů zacházení tedy nacházíme v systémech evropských a amerických věznic od přelomu 18 a 19. století a tento trend můžeme sledovat až do současnosti. Na kulturní a mravní výchově, přednáškách, zájmové činnosti a tělocviku se v prvorepublikových věznicích podíleli učitelé, lékaři a duchovní. Jejich

společným úkolem bylo probudit svědomí vězňů a vštěpovat jim smysl pro kázeň, práci a mravní odpovědnost. Po roce 1948 byly výchovné principy načas okleštěny vlivem totalitního režimu a uvolnění přinesla teprve šedesátá léta, kdy se na zacházení s vězni začali podílet také lidé s pedagogickým a psychologickým vzděláním. Dalším impulzem byla v letech 1967–1981 práce Výzkumného ústavu penologického, který v mnohém předběhl svou dobu. Od roku 1989 se zacházení s vězni rozvíjí svobodně a úspěšně se konfrontuje s vyspělými zahraničními vězeňskými systémy. Koncepce rozvoje českého vězeňství neztrácí ze zřetele to, co od vězeňství společnost očekává – boj s kriminalitou, recidivou a všemi nezákonnými projevy, které nám všem vadí. Vězeňská služba myslí především na budoucnost. Proto jí záleží na efektivním využití času, který delikvent tráví ve vězení. Musí tohoto času využít, aby se vězeň po propuštění nevracel horší a nebezpečnější.²⁹

Po přijetí do určené věznice je odsouzenému individuálně stanoven program zacházení. U programů zacházení rozlišujeme dva druhy, tzv. minimální a standardní program zacházení. Odsouzenému bude navržen jeden z těchto programů, ne hierarchicky, ale podle předem stanovených kritérií. Základním kritériem je zhodnocení míry rizik a potřeb a motivovanost odsouzeného ke spolupráci. Standardní program zacházení se skládá ze zájmových, vzdělávacích a pracovních aktivit. Minimální program zacházení je tvořen pouze pracovní činností ve prospěch věznice a stanoven odsouzeným, kteří odmítli standardní program zacházení.³⁰

13.2 Princip a efektivita programu zacházení

Hlavním principem programů zacházení s vězni je jejich vedení k osobní a společenské zodpovědnosti, posilování přesvědčení o nedotknutelnosti cizího majetku, podporování sebevědomí a sebeúcty, rozvoj pozitivních vlastností osobnosti a zabránění její degradaci. Zájmová činnost je zaměřena na

²⁹VSČR. *Úvodník* [online]. [cit.2009-12-04]. Dostupné z: <<http://ad.vscr.cz/vscr/casopis/CV200605.pdf>>

³⁰ VSČR. *Klasifikace odsouzených a jejich zařazování do programů* [online]. [cit.2009-12-30]. Dostupné z: <<http://ad.vscr.cz/vscr/casopis/CV200605.pdf>>

seberealizaci a rozvoj zálib, manuálních schopností i fyzických dovedností. Vzdělávání odsouzených se uskutečňuje v pěti základních rovinách: dlouhodobé a krátkodobé vzdělávání, kurzy, speciální postupy a metody a extramurální programy.³¹

Účelnost programů zacházení bezprostředně podléhá podmínkám, ve kterých jsou realizovány. Problémy je možno objevit např. v nedostačujících prostorech, materiálních potřebách a také se můžeme shledat s nedostatkem specializovaných pracovníků věznice. V mnoha případech je úspěšnost programu zacházení závislá na celkovém přístupu odsouzeného, jeho motivaci a postojeovými změnami.

13.3 Realizace programů zacházení

Věznice nabídne odsouzenému na základě komplexní zprávy výběr z alternativ programů, vycházejících z možností věznice, které pro něj považuje za vhodné. Přitom nemusí jít o výběr celého programu, ale jeho částí. Alternativy jsou voleny tak, aby ve svém formativním důsledku byly rovnocenné. Kombinace alternativ umožňují sestavit programy v potřebné míře individualizované.³²

Program zacházení s odsouzenými tvoří:

- pracovní aktivity,
- vzdělávací aktivity,
- speciální výchovné aktivity,
- oblast utváření vnějších vztahů.
- zájmové aktivity,

³¹ WIKIPEDIA. *Věznice Horní Slavkov* [online]. [cit.2009-12-04]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/V%C4%9Bznice_Horn%C3%AD_Slavkov>

³² TRESTNÍ ŘÍZENÍ. 345/1999 Sb. *VYHLÁŠKA Ministerstva spravedlnosti ze dne 21. prosince 1999, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody* [online]. [cit.2010-01-03]. Dostupné z: <<http://www.trestni-rizeni.com/other/radtrestu.html>>

Pracovní aktivity

Pracovními aktivitami programu zacházení se rozumí :

- zaměstnávání,
- práce potřebná k zajištění každodenního provozu věznice
- pracovní terapie, vedená zaměstnanci Vězeňské služby

s potřebným odborným vzděláním.³³

Odsouzený je povinen ve výkonu trestu pracovat, pokud mu věznice práci nabídne. Odsouzení jsou do práce zařazeni rozhodnutím ředitele věznice na návrh komise složené z odborných zaměstnanců věznice. Odsouzení jsou ve věznici zpravidla zařazováni do práce s přihlédnutím k jejich zdravotnímu stavu, vzdělání a získané praxi v daném oboru, výši jejich pohledávek, délce trestu a sociální situaci. Dále se přihlíží k osobnosti odsouzených, k jejich skutečnému zájmu pracovat a přizpůsobit se konkrétním podmínkám pracovního zařazení, k plnění jejich povinností v dosavadním průběhu výkonu trestu. Úklidová činnost a práce potřebná k zajištění každodenního provozu věznice se týká provádění běžných denních úklidů v objektech a venkovních prostorech věznice a v rámci organizovaných úprav ve věznici nebo mimo ni.

Většina odsouzených o práci projevuje výrazný zájem. Vedou je k tomu nejen ekonomické příčiny. Ale práce pro ně představuje také možný únik z každodenního stereotypu vězeňského života.

Práce napomáhá jako jeden z výchovných prvků resocializaci odsouzených a zároveň přispívá k chodu vězeňských zařízení. Odsouzení mohou být zapojeni do pracovního procesu, s přihlédnutím k jejich fyzické a psychické způsobilosti určené lékařem. Pracovní podmínky jsou stanoveny Zákoníkem práce. Mzdy se řídí platnými normami. Způsoby uspořádání práce vězňů se v rozsahu možností velmi podobají způsobům obvyklým ve společnosti, aby se stupňovala způsobilost vězně vydělávat si na žití po propuštění.³⁴

³³ TRESTNÍ ŘÍZENÍ. 345/1999 Sb. VYHLÁŠKA Ministerstva spravedlnosti ze dne 21. prosince 1999, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody [online]. [cit.2010-01-03]. Dostupné z: <<http://www.trestni-rizeni.com/other/radtrestu.html>>

³⁴ VŠČR. Koncepce rozvoje vězeňství v ČR [online]. [cit.2009-12-29]. Dostupné z: <http://ad.vscr.cz/news_files/PR980102.DOC0hzwz980246415.DOC>

Práce má pro odsouzené tyto aspekty:

- v ideálním případě odsouzený získá specifické dovednosti, které na svobodě uplatní,
- i v případě, že jde o práci jednotvárnou a dovednosti na svobodě nepoužitelné, učí se odsouzení základnímu schématu, že vynaložené úsilí přináší později radost a užitek. K vytvoření a posilování tohoto pravidla je třeba zajistit, aby vězňové disponovali určitou, pro ně smysluplnou, finanční částkou a mohli si život viditelně zpříjemňovat,
- s výplatou musí vězňové nakládat podobným způsobem, jako na svobodě. Proto povinně hradí výživné, ubytování, dluhy a zbývající částka jim zůstává jako kapesné. Je třeba, aby existovala nabídka zboží a služeb (rozmanitých přilepšení) i perspektivních investic a spoření, čímž se odsouzení budou za pomoci personálu učit sami hospodařit.³⁵

Vzdělávací aktivity

Vzdělávacími aktivitami programu zacházení se rozumí:

- vzdělávání organizované či realizované středním odborným učilištěm, učilištěm a odborným učilištěm,
- vzdělávání vedené či kontrolované zaměstnanci oddělení výkonu trestu (oddělení výkonu vazby a trestu),
- vzdělávání v korespondenčních kurzech a v síti základních, středních, vyšších odborných nebo vysokých škol České republiky.³⁶

Za vzdělávání se považuje většinou rozvoj vědomostí, dovedností, návyků a schopností. Termínem výchova v užším slova smyslu je pak rozvoj postojů jedince ke skutečnosti, jeho potřebám a zájmům. V současném vězeňském systému a v osobní výchově každého odsouzeného hraje vzdělávání jednu ze zásadních rolí. Jeho účel je spojen se znovu začleněním odsouzeného zpět do společnosti.

³⁵ VSČR. *Koncepce rozvoje vězeňství v ČR* [online]. [cit.2009-12-29]. Dostupné z: <http://ad.vscr.cz/news_files/PR980102.DOC0hzwz980246415.DOC>

³⁶ TRESTNÍ ŘÍZENÍ. 345/1999 Sb. *VYHLÁŠKA Ministerstva spravedlnosti ze dne 21. prosince 1999, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody* [online]. [cit.2010-01-03]. Dostupné z: <<http://www.trestni-rizeni.com/other/radtrestu.html>>

Speciálně výchovné aktivity

Speciálními výchovnými aktivitami programu zacházení se rozumí individuální a skupinová speciální pedagogická a psychologická působení vedená kompetentními zaměstnanci, zejména:

- terapeutická (zejména sociální výcvik, psychoterapie, arteterapie, pohybová terapie),
- sociálně právní poradenství,
- trénink zvládání vlastní agresivity.³⁷

Terapeutické plány jsou vysoce specializované aktivity realizované zaměstnanci s odpovídajícím odborným vzděláním. Mají nezastupitelnou funkci v struktuře zacházení s věznými osobami a svým tematickým zaměřením by měly shodovat s potřebami vězněných osob.

Oblast utváření vnějších vztahů

V oblasti utváření vnějších vztahů se provádějí činnosti, které v pozitivním směru pomáhají k soběstačné existenci odsouzených po jejich propuštění z výkonu trestu. Danou problematikou se ve věznici zabývá především sociální pracovník. Jedná se o udržení a posílení kontaktu s osobami blízkými, vyřizování sociálních podmínek života po ukončení výkonu trestu, vyřizování dokladů (převážně se jedná o občanské průkazy) nevyhnutelných pro další jednání na státních úřadech, navazování kontaktů s organizacemi, zaměstnavateli, kteří jsou schopni sjednat pomoc nebo sami zabezpečit vhodné sociální podmínky v prvních dnech života odsouzených po jejich propuštění.

Zájmové aktivity

Zájmovými aktivitami programu zacházení se rozumí nejrůznější formy individuální a skupinové zájmové činnosti organizované a vedené zaměstnanci s potřebným odborným vzděláním, které rozvíjejí v souladu s účelem výkonu trestu schopnosti, vědomosti a sociální dovednosti odsouzených.³⁸

³⁷ TRESTNÍ ŘÍZENÍ. 345/1999 Sb. VYHLÁŠKA Ministerstva spravedlnosti ze dne 21. prosince 1999, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody [online]. [cit.2010-01-03]. Dostupné z: <<http://www.trestni-rizeni.com/other/radtrestu.html>>

³⁸ TRESTNÍ ŘÍZENÍ. 345/1999 Sb. VYHLÁŠKA Ministerstva spravedlnosti ze dne 21. prosince 1999, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody [online]. [cit.2010-01-03]. Dostupné z: <<http://www.trestni-rizeni.com/other/radtrestu.html>>

Zájmové činnosti příznivě ovlivňují efektivitu výchovy a vzdělávání, jsou socializačním prostředkem, a stávají se tak významnými činiteli individuálního i společenského rozvoje.³⁹

Zájmy jsou nejčastěji vyvolány potřebami, ale nejsou s nimi totožné. Interakce mezi potřebami a zájmy je oboustranná. Zájmy se rozvíjejí na základě existujících potřeb, umožňují jejich uspokojování a tím zároveň ovlivňují jejich charakter a vznik dalších potřeb. Při výchovném působení tak prostřednictvím obsahu jednotlivých činností dochází nejen k uspokojování již existujících potřeb, ale i k jejich pedagogickému regulování podle požadavků společnosti v souladu s dispozicemi jednotlivců. Zájmy souvisejí s celkovým zaměřením osobnosti a lze je charakterizovat jako relativně stálé snahy zabývat se předměty nebo činnostmi, které člověka upoutávají po stránce poznávací nebo citové. Zajímavému předmětu nebo činnosti přikládá člověk zvláštní hodnotu, a proto je veden snahou po aktivním styku s ní. Dosahování cíle je provázeno kladným citovým naladěním a uspokojením. Zájmy patří mezi vlastnosti aktivačně-motivační-vedou osobnost k činnosti (aktivitě) a vyvolávají pohnutku (motiv) k činnosti zaměřené určitým směrem. Zájmy mají těsnou vazbu na vlohy a schopnosti člověka, které podmiňují úspěšné vykonávání nějaké činnosti. Ve vztahu k zájmům mají význam nejen pro jejich vznik, ale stejnou měrou i pro jejich rozvíjení a zdokonalování.⁴⁰

Uspokojování, rozvíjení a kultivace zájmů, uspokojování potřeb a rozvoj specifických schopností jsou významné výchovné úkoly, které se podílejí na utváření životního stylu a hodnotové orientaci člověka. Mezi základní oblasti lze zahrnout zájmové činnosti společenskovední, přírodovědné, pracovní-technické, tělovýchovné, sportovní, esteticko-výchovné.⁴¹

Sociálně hodnotné prožívání volného času je problém většiny odsouzených, zvláště jedinců s kriminálním životním stylem. To je dáno jednak nedostatkem motivace, jednak chyběním potřebných znalostí a dovedností. Získání motivace a potřebných znalostí a dovedností jsou elementární úkoly programů volného času. Práce, studium a aktivity volného času jsou integrální

³⁹ HÁJEK B., HOFBAUER B., PÁVKOVÁ J. *Pedagogické ovlivňování volného času* 1. vyd. Praha: Portál 2008 s 164 ISBN 978-80-7367-473-1

⁴⁰ PÁVKOVÁ J. *Pedagogika volného času*. 1. vyd. Praha: Portál 1999. s 92. ISBN 80-7178-295-5

⁴¹ PÁVKOVÁ J. *Pedagogika volného času*. 1. vyd. Praha: Portál 1999. s 51. ISBN 80-7178-295-5

a významnou součástí života na svobodě, měly by proto být i integrální a významnou součástí vězeňského systému. Je-li hlavním cílem zacházení s odsouzenými rozvoj zralého chování, charakteristického seberegulací založenou na samostatném a odpovědném rozhodování a akceptaci následků, měli by odsouzení být vedeni k samostatnému rozhodování o využití svého volného času. Úkolem vězeňského systému je poskytnout co možná nejširší nabídku volnočasových programů (kulturních, jazykových, sportovních, rukodělných aj.) a motivovat k jejich využití. Sportovní aktivity nejen pomohou řešit některé z bezprostředních problémů ve výkonu trestu odnětí svobody, např. redukovat vnitřní napětí, nýbrž pomohou zformovat ty složky osobnosti, které jsou v přímém vztahu k cíli zacházení-sebeovládání, sebepojetí, sociálně adekvátní projevení agrese apod.⁴²

Ráz oddechu působí na utváření způsobu žití jednotlivce, jeho hodnotovou orientaci a v dospělosti i na pracovní výkon. Naučit se účelově a promyšleně oddechovat je tedy jedním z důležitých cílů výchovy.

Všechny složky programu zacházení se pravidelně vyhodnocují v pravidelných časových intervalech. Vyhodnocení provádí vychovatel a se závěry seznamuje odsouzeného, pro kterého je vyjít další výkon trestu odnětí svobody kladně či záporně. Vše je závislé na plnění daných podmínek programu zacházení.

14 Vyhodnocení programu zacházení

Vyhodnocení úspěšnosti realizace programu zacházení je důležitým podkladem pro návrh na přeřazení odsouzeného do věznice s mírnějším režimem, popřípadě o podmíněčném propuštění na svobodu rozhodnutím soudu. Nebo v rámci věznice k možnosti přeřazení do prostupné skupiny vnitřní diferenciací. Pokud odsouzený neplní program zacházení je sankcionován a vyústěním je podání žádosti soudu o přeřazení do věznice s přísnějším režimem.

⁴² VSČR. *Koncepce rozvoje vězeňství v ČR* [online]. [cit.2009-12-29]. Dostupné z: <http://ad.vscr.cz/news_files/PR980102.DOC0hzwz980246415.DOC>

14.1

Vnitřní diferenciaci věznic

Vnitřní diferenciaci vyjadřuje zařazení odsouzených do tří skupin podle jejich přístupu k naplňování stanoveného cíle programu zacházení, chování, jednání, postoje ke spáchanému trestnému činu a přístupu k plnění povinností v průběhu výkonu trestu. Cílem vnitřní diferenciaci je motivovat odsouzené k aktivnímu a zodpovědnému přístupu k plnění svých povinností a naplňování programu zacházení prostřednictvím diferencovaného zacházení.

Do první přístupné skupiny vnitřní diferenciaci se zařazují odsouzení, kteří aktivně plní program zacházení i své další povinnosti a chovají se a jednají v souladu s vnitřním řádem a aktivně ve spolupráci se zaměstnanci podílí na činnostech souvisejících s organizací života ve věznici nebo mimo ni.⁴³

Do druhé přístupné skupiny vnitřní diferenciaci se zařazují odsouzení s nevyjasněným a kolísavým postojem a přístupem k programu zacházení a svým povinnostem, kteří se občas ve spolupráci se zaměstnanci podílí na činnostech souvisejících s organizací života ve věznici i mimo ni.⁴⁴

Do třetí přístupné skupiny vnitřní diferenciaci se zařazují odsouzení, kteří převážně program zacházení neplní nebo jej odmítají, neplní své povinnosti, chovají se a jednají v rozporu s vnitřním řádem.⁴⁵

14.1.1 Zásady realizace vnitřní diferenciaci

Odsouzení se po ukončení pobytu v nástupním oddělení zařadí na návrh odborné komise rozhodnutím ředitele věznice do druhé přístupné skupiny vnitřní diferenciaci, ve zvlášť odůvodněných případech lze odsouzené zařadit do první nebo třetí přístupné skupiny vnitřní diferenciaci.

Do první nebo druhé přístupné skupiny vnitřní diferenciaci se přeřadí odsouzení vždy o jeden stupeň, přičemž:

⁴³ TRESTNÍ ŘÍZENÍ. 345/1999 Sb. VYHLÁŠKA Ministerstva spravedlnosti ze dne 21. prosince 1999, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody [online]. [cit.2010-01-03]. Dostupné z: <<http://www.trestni-rizeni.com/other/radtrestu.html>>

⁴⁴ TRESTNÍ ŘÍZENÍ. 345/1999 Sb. VYHLÁŠKA Ministerstva spravedlnosti ze dne 21. prosince 1999, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody [online]. [cit.2010-01-03]. Dostupné z: <<http://www.trestni-rizeni.com/other/radtrestu.html>>

⁴⁵ TRESTNÍ ŘÍZENÍ. 345/1999 Sb. VYHLÁŠKA Ministerstva spravedlnosti ze dne 21. prosince 1999, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody [online]. [cit.2010-01-03]. Dostupné z: <<http://www.trestni-rizeni.com/other/radtrestu.html>>

- lhůta pro přeřazení z třetí do druhé prostupné skupiny vnitřní diferenciaci je po uplynutí dvou hodnotících období, pokud odsouzení vzorně plnili všechny stanovené povinnosti, nespáchali žádný další kázeňský přestupek nebo jim byly dříve uložené kázeňské tresty zahlazeny a vyhovují stanoveným kritériím, a nejedná se o odsouzené k výjimečnému trestu odnětí svobody,

- lhůta pro přeřazení ze druhé do první prostupné skupiny vnitřní diferenciaci je zpravidla nejdříve po dvou hodnotících obdobích, pokud vzorně plní všechny stanovené povinnosti, nespáchali žádný kázeňský přestupek nebo jim byly dříve uložené kázeňské tresty zahlazeny a vyhovují kritériím, a nejedná se o odsouzené k výjimečnému trestu odnětí svobody.

Do druhé nebo třetí prostupné skupiny vnitřní diferenciaci se přeřadí odsouzení:

- z první do druhé prostupné skupiny vnitřní diferenciaci při uložení kázeňského trestu a dále odsouzení, kteří nevyhovují kritériím pro zařazení do první prostupné skupiny vnitřní diferenciaci,

- z první do třetí prostupné skupiny vnitřní diferenciaci při uložení kázeňského trestu umístění do celodenního uzavřeného oddělení nebo samovazby anebo při důvodném podezření ze spáchání trestného činu,

- z druhé do třetí prostupné skupiny vnitřní diferenciaci, kteří po uplynutí zpravidla jednoho hodnotícího období neplní program zacházení nebo jej odmítají, soustavně neplní své základní povinnosti, chovají se a jednají v rozporu se zákonem o výkonu trestu odnětí svobody, řádem výkonu trestu odnětí svobody a vnitřním řádem nebo byli za závažný přestupek kázeňsky trestáni celodenním umístěním do uzavřeného oddělení nebo umístěním samovazby.

Jedním z nejdůležitějších posláních programů zacházení, je převýchova vězně a jeho příprava na úspěšné začlenění do společnosti po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Součástí této přípravy je zařazení odsouzeného na výstupní oddělení.

15 Výstupní oddělení

Před propuštěním z výkonu trestu odnětí svobody se odsouzení s delším trestem zpravidla zařadí na výstupní oddělení, kde je cílem programu zacházení pomoci odsouzenému obnovit či vytvořit vhodné sociální a další podmínky potřebné pro návrat do společnosti a vést jej k přizpůsobení se životu ve společnosti po propuštění z výkonu trestu.

Do výstupního oddělení umísťuje odsouzené zpravidla šest měsíců před očekávaným skončením výkonu trestu ředitel věznice na návrh odborných zaměstnanců.⁴⁶

Účelem výstupních oddělení je pomáhat odsouzeným při vytváření příznivých podmínek pro samostatný způsob života po propuštění a minimalizovat možná rizika jejich dalšího selhání. V podstatě dostávají odsouzení na tomto oddělení bezplatný servis pro ně zásadních a důležitých informací, jsou seznamováni s novinkami mimo věznici a velmi cíleně jsou připravováni na zvládnutí všech možných úskalí svého dalšího života na svobodě. Skutečnost, že jsou veřejností přijímáni specificky, a to ne zrovna pozitivně, je známá. V tomto ohledu jsou připravováni i na to, jak se případně před veřejností částečně rehabilitovat nebo jak dát najevo i pozitivní rysy své osobnosti. To vede zejména k možnosti a naději najít si po výkonu trestu zaměstnání. Odsouzeným je na výstupním oddělení kromě vychovatelů k dispozici tým odborných pracovníků věznice. Konkrétně jsou v aktivitách nebo speciálně-výchovných postupech jak sociální pracovníce, tak i psychologa nebo speciálního pedagoga rozebírány rodinné záležitosti včetně problémů partnerských. Obdobně probíhá konkrétní nácvik umění komunikovat, žádat o pomoc např. na úřadech apod. Jsou také vedeni ke schopnosti adekvátně zvládat stresové situace, ovládat případné zlostné afekty, zvládat agresi. Dostávají podrobné informace o základních občansko-právních aspektech. Obdobně jsou seznamováni s problematikou domácího hospodaření, s aktuálními cenovými relacemi v obchodní síti, s novinkami v dopravě. Sociální pracovníce jim pomáhá vyřídit všechny nezbytné doklady.

⁴⁶ TRESTNÍ ŘÍZENÍ. 345/1999 Sb. VYHLÁŠKA Ministerstva spravedlnosti ze dne 21. prosince 1999, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody [online]. [cit.2010-01-03]. Dostupné z: <<http://www.trestni-rizeni.com/other/radtrestu.html>>

Nezapomíná se na relaxaci jejich psychiky pomocí různých technik či muzikoterapie. Probíhá rovněž nácvik základů společenského chování, učí se doplňovat si slovní zásobu a také formu sdělení, která jim usnadní efektivní komunikaci s okolím po výkonu trestu. Svůj velký význam má i to, aby byli schopni reálně vnímat a správně vyhodnocovat všechny vlivy, které na ně působí, a podle toho potom reagovat. Své místo v náplni jednotlivých setkání mají i besedy s protialkoholní a protidrogovou tematikou. Jedno je zřejmé – výstupní oddělení mají v systému výkonu trestu svou nezastupitelnou roli. Ať vězni chtějí nebo nechtějí, dostane se jim takového zacházení a získají takové poznatky či návyky, které jim v životě po výkonu pomůžou.⁴⁷

Opuštěním věznice nekončí proces zdárné převýchovy. Hlavně jedincům bez sociálního zázemí, je nezbytné napomáhat i po určitý časový horizont na svobodě, motivovat je různorodými prostředky k příznivému navrácení zpět do společnosti. Z těchto příčin je nutná činnost s propuštěnými vězni na svobodě pracovat v rámci postpenitenciární péče.

16 Postpenitenciární působení

V době výkonu trestu má být odsouzený připravován pro život na svobodě, učit se sociálně přijatelným způsobům chování, sebeovládání, vytváření vhodných strategií apod. To lze samozřejmě úspěšně činit především tam, kde má uvězněný perspektivu propuštění. Vězeňské prostředí je však jiné, mnohé dovednosti a návyky zde člověk ztratil, a tak je třeba pokračovat v podpoře a vedení i po propuštění. Propuštění na svobodu představuje tím větší zátěž, čím déle byl člověk uvězněn. Propuštěný může prožívat tzv. „krizi ze svobody“, která je jakýmsi traumatem z náhlé změny prostředí. Propuštěný člověk často nemá sociální zázemí, nemá kam jít, nikam nepatří, nikdo na něj nečeká.⁴⁸

⁴⁷ VSČR. *Výstupní oddělení věznice vstupní brána do nového života* [online]. [cit.2010-01-03]. Dostupné z: <http://hermanice.vscr.cz/clanky/?cl_id=183>

⁴⁸ VÁGNEROVÁ M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 1.vyd. Praha : Portál 1999. s 424. ISBN 80-7178-214-9

Centrálním teoretickým i praktickým problémem je nepochybně adaptace na propuštění, která může nabývat různých podob od známého „šoku ze svobody“ až po přijetí role sociálně méněcenné osobnosti s omezenou možností nového uplatnění ve společnosti.⁴⁹

Chybí finanční prostředky a motivace k práci. Tito lidé nebývají schopni zvládnout zátěž stereotypu a námahy, které pracovní poměr přináší. Další zátěží je malá nabídka možného zaměstnání, nezájem společnosti přijmout do pracovního poměru člověka, jenž přichází „z kriminálu“. Dlouhodobé omezení v uspokojování potřeb navozuje nereálná očekávání a motivaci k jejich bezodkladnému nasycení (propuštěný vězeň si chce rychle užít všechno, co nebylo ve vězení možné). Z toho vyplývá další riziko selhání, např. v důsledku nepřiměřené sexuální aktivity, násilností pod vlivem alkoholu apod. Méně ohroženi jsou lidé, kteří byli trestáni poprvé a krátkodobě, jejichž osobnost není narušena.⁵⁰

Postpenitenciární péče je specifická oblast sociální péče o člověka, který prošel trestním řízením a výkonem trestu odnětí svobody nebo ochranným léčením. Její rozsah je vždy určen sociální politikou státu, ve které se odráží i postoj k jedincům – pachatelům trestných činů a snaha a úsilí společnosti o jejich integraci do společnosti, včetně prostředků a opatření, které jsou voleny k dosažení cíle.⁵¹

Cílem postpenitenciární péče je podpora jedince propuštěného z výkonu trestu odnětí svobody při opětovném začlenění do společnosti. Je logickým završením procesu korektivní socializace v podmínkách života na svobodě. Rozlišuje se forma nucená a dobrovolná. Nucená postpenitenciární péče má obvykle vymezená pravidla a podmínky své aplikace. Dobrovolná forma obvykle nemá přísná pravidla a její využívání závisí na klientově svobodné vůli, tzn. „že je respektováno svobodné rozhodnutí klienta o jejím počátku a ukončení, eventuálně

⁴⁹ ČÍRTKOVÁ L. *Forenzní psychologie* Plzeň: Aleš Čeněk 2004. s 22. ISBN 80-86473-86-4

⁵⁰ VÁGNEROVÁ M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 1.vyd. Praha : Portál 1999. s 425. ISBN 80-7178-214-9

⁵¹ ČERNÍKOVÁ V., SEDLÁČEK V. *Základy penologie pro policisty*. 1.vyd. Praha: PAČR 2002. s 141. ISBN 80-7251-104-1

znovuzapočetí“. Klasická charitativní dobrovolná postpenitenciární péče neklade na klienta žádné nároky a svoje služby nepodmiňuje jejich plněním.⁵²

V další části své práce vzhledem k zaměření na zájmové aktivity, které slouží k vyplnění volného času odsouzených, autor popíše co je volný čas jeho tvorbu a jaký má vliv na jedince.

17 Volný čas

Položme si otázku co je to vůbec volný čas? Jak může ovlivnit vývoj člověka? Jak se jedinec může naučit využívat volný čas? Je možné, aby se využívání volného času naučil sám od sebe, nebo musí mít někoho, kdo by ho vedl a byl mu příkladem? Jaká je možnost ve volném čase pozitivně výchovně působit na jedince?

Pod pojem volný čas se běžně zahrnují odpočinek, rekreace, zábava, zájmové činnosti, zájmové vzdělávání, dobrovolná společensky prospěšná činnost i časové ztráty s těmito činnostmi spojené.⁵³

Volný čas je možno pojímat jako protiklad doby strávené v práci či úkony, které jedinec považuje za povinnost. Je to čas určený činností, které je možno si vybrat svobodně. Takto strávený čas nám většinou přináší pocit spokojenosti, jelikož činnosti spojené s volným časem děláme rádi a dobrovolně.

17.1 Vlivy na trávení volného času

Pojem volný čas opravdu znamená nejen větší i menší životní radosti, ale i problémy, strasti a rizika. Základ jako v mnoha jiných případech-jistě klade rodina, případně dokonce dědičné faktory. Děti napodobují své rodiče, ve značné míře přebírají jejich životní styl, a tedy i způsob trávení volného času. Neplatí to vždy a bez výhrad; vztahy mezi rodiči a dětmi jsou složité, komplikované a proměnlivé. Vliv rodiny, rodičů, sourozenců i dalších příbuzných je však obrovský a v každém případě velmi silně a trvale člověka ovlivňuje.⁵⁴

⁵² NETÍK K., NETÍKOVÁ D., HÁJEK S. *Psychologie v právu* 1 vyd. Praha: C. H. Beck 1997 s 46. ISBN 80-7179-177-6

⁵³ PÁVKOVÁ J. *Pedagogika volného času*. 1. vyd. Praha: Portál 1999. s 13. ISBN 80-7178-295-5

⁵⁴ PÁVKOVÁ J. *Pedagogika volného času*. 1. vyd. Praha: Portál 1999. s 10. ISBN 80-7178-295-5

Rodiny, které neplní dobře příslušnou výchovnou úlohu, se velice často vyznačují nevšímavostí o to, jak jedinec prožívá či tráví svůj volný čas. Školy, výchovná zařízení, ale i další činitelé mají možnost nebezpečí tohoto nedostatku nahradit kvalifikovaným výchovným řízením, ale pouze do určité míry. Jestliže se to nepovede, je vyšší hrozba, že se jedinec dostane do moci nežádoucí vrstevnické skupiny, kde je jeho rozvoj ohrožen.

Absence pozitivních sociálních vazeb, nedostatek citu, pocit, že se o mne nikdo nezajímá a nikdo o mne nestojí, opakované neúspěchy ve škole, dlouhotrvající pocit nudy. To jsou vlivy, které formují jedince, s nimiž lze posléze snáze manipulovat a kteří často hledají a nalézají možnost seberealizace v sociálně závažném prostředí.⁵⁵

A právě tito jedinci se vlivem popsaného vlivu nejčastěji dostávají do problémů, které jsou velice často zakončeny pácháním trestné činnosti. Aby se této situaci předešlo, je samozřejmě důležitý zájem jedince o kvalitní trávení volného času, ale i pedagogické vedení osoby.

17.2

Pedagogika volného času

Pedagogika volného času je jedním z oborů pedagogiky. Je to tedy společenskovědní obor, věda o výchově ve volném čase, teorie výchovy ve volném čase. Pedagogika sama je poměrně mladý vědní obor, pedagogika volného času je velmi mladá věda, která nabývá na významu přibližně od druhé poloviny 20. století. Její pojmový aparát je dosud poněkud neustálený, výklad pojmů často nejednotný. To je ostatně i problém celé pedagogiky. Nejlépe je to vidět na rozmanité šíři pojetí základního pedagogického pojmu-výchova. Termín výchova bývá nejčastěji chápán jako záměrné, cílevědomé, dlouhodobé působení vychovávajícího na vychovávaného v pozitivním smyslu. Podobně lze odvodit i pojem výchova ve volném čase. I zde jsou hlavními znaky záměrnost a cílevědomost. Jako specifická oblast výchovy má však své specifické cíle a probíhá ve specifických podmínkách.⁵⁶

⁵⁵ PÁVKOVÁ J. *Pedagogika volného času*. 1. vyd. Praha: Portál 1999, s 16. ISBN 80-7178-295-5

⁵⁶ HÁJEK B., HOFBAUER B., PÁVKOVÁ J. *Pedagogické ovlivňování volného času* 1. vyd. Praha: Portál 2008 s 65 ISBN 978-80-7367-473-1

Oblast výchovy ve volném čase, má své zvláštnosti v oblasti cílů, podmínek i pedagogických prostředků. Má i své specifické funkce. Lze vymezit funkci výchovně-vzdělávací, zdravotní, sociální a preventivní. Jednotlivé typy zařízení, institucí, organizací pro výchovu ve volném čase, plní tyto funkce v různé míře, různými způsoby podle svého poslání.⁵⁷

V současné době se za prioritní pokládá úloha výchovně-vzdělávací. Je na ni přikládán zvláště významný důraz. Zakládá se na cílevědomém formování charakteru vychovávaných jedinců. Dává eventuality působení na veškeré složky osobnosti, tělesnou, duševní i společenskou.

Kvalitativní trávení volného času především umožňuje uspokojovat a kultivovat potřeby, ovlivňovat, zvyšovat a prohlubovat zájmy a záliby, objevovat a rozvíjet talent, schopnosti a nadání odsouzených jedinců. Prostřednictvím rozmanitých a poutavých aktivit lze jedince motivovat k společensky žádanému využívání volného času, k získávání dalších znalostí a dovedností. Zdar ve volnočasových či zájmových aktivitách přináší pocit spokojenosti a seberealizace jedince. Na základě znalostí a vědomostí z různých aktivit si jedinci formují úsudek na své žití ve společnosti a pomáhá jim k znovuzачlenění do společnosti.

18 Praktická část

Cílem této části práce autora je zhodnotit úsudek odsouzených na stanovené programy zacházení v podmínkách věznice se zaměřením na volnočasové aktivity a zda trávení volného času na svobodě má určitý vliv na trestnou činnost jedince. Dále by chtěl autor zjistit jakých aktivit se odsouzení účastní a o jaké aktivity by byl ze strany odsouzených zájem. Dle zjištěných poznatků bude v rámci této práce zpracován projekt aktivity.

⁵⁷ HÁJEK B., HOFBAUER B., PÁVKOVÁ J. *Pedagogické ovlivňování volného času* 1. vyd. Praha: Portál 2008 s 70 ISBN 978-80-7367-473-1

18.1

Předpoklady

P1/ Zájem nejbližšího okolí.

Nejbližší okolí jedince se nezajímalo jak tráví volný čas. Neřízené a nekvalitní trávení volného času je častou příčinou páchaní trestné činnosti.

P2/ Zájmové vyžití ve věznici.

Odsouzení mají největší zájem o sportovní aktivity.

P3/ Zájmově vzdělávací aktivity.

O zájmově vzdělávací aktivity ve výkonu trestu odnětí svobody projevují odsouzení zájem nejvíce o výuku na počítači.

18.2

Metody šetření

Skutečnému šetření, vyjádření předpokladů, výběr zkoumaného vzorku a výběru technik předcházely volné rozhovory. Na základě zjištěných faktů autor vytvořil vlastní dotazník.

Metoda dotazníkového šetření byla vybrána, protože toto šetření patří k jedné se základních sociologických technik sběru informací. Je postavené na získávání empirických údajů prostřednictvím dotazníku. Tento výzkumný prostředek je v podstatě předtištěným souborem otázek, na něž jsou vyžadovány písemné odpovědi od respondentů. Dotazníkové šetření je značně standardizovanou, formalizovanou a efektivní technikou, umožňující s poměrně nízkými náklady získat větší množství empirických dat od velkého souboru osob. Nevýhody dotazníkového šetření spočívají v menších možnostech kontroly vlastního procesu dotazování. Odpovědi mohou být ovlivněny jinými osobami.

Dotazník je rozvrhnut do tří ukazatelů – základní údaje, trávení volného času před výkonem trestu odnětí svobody a vliv volnočasových aktivit na výkon trestu odnětí svobody jedince. Jedná se o šestnáct otázek, převážně se jedná o uzavřené otázky, ale vyskytují se i polootevřené a autor se je snažil stylizovat tak, aby korespondovaly rozumovým schopnostem zkoumaného vzorku. Pokyny pro vyplnění jsou součástí úvodu každého dotazníku zpracovány dostatečně

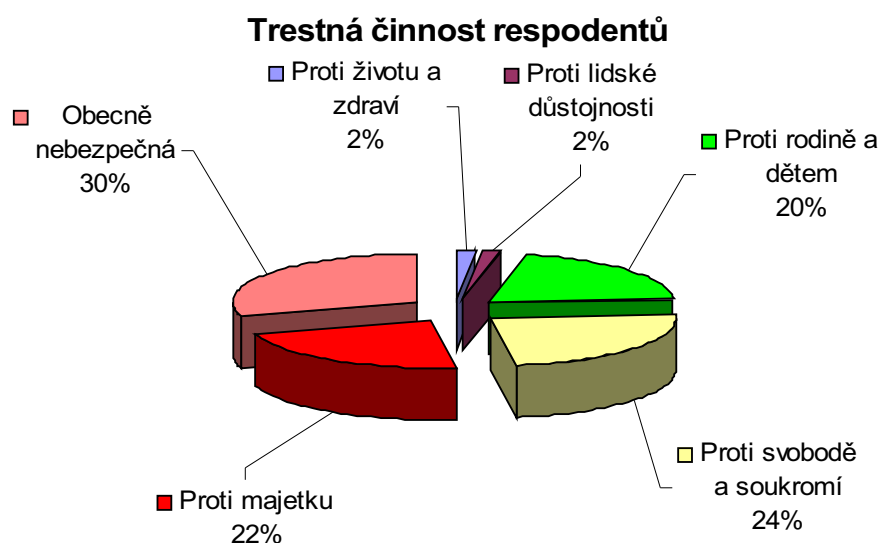
přehledně a logicky. Dotazník byl vyplňován respondenty po skupinkách cca 20 odsouzených za přímého dohledu autora bez časové omezení.

Pro zpracování získaných výsledků autor zvolil procentuální a aritmetické kalkule, které optimálním postupem zaznamenaly konkrétní stav jednotlivých zkoumaných ukazatelů. Dotazník vlastní konstrukce je součástí této práce ve formě přílohy.

19 Popis zkoumaného vzorku

Po zvážení možných variant si autor jako cílovou skupinu zkoumaného vzorku zvolil odsouzené z Věznice Horní Slavkov blízké věku mladistvým, respektive do 26 let věku a odsouzené, kteří jsou ve výkonu trestu odnětí svobody poprvé. Velikost zkoumaného vzorku je 81 odsouzených. Trestná činnost respondentů je různorodá od nedbalostních trestních činů, přes krádeže až k násilným trestným činům.

Grafické znázornění trestné činnosti respondentů v procentuálních hodnotách.

19.1

Získaná fakta provedeného šetření

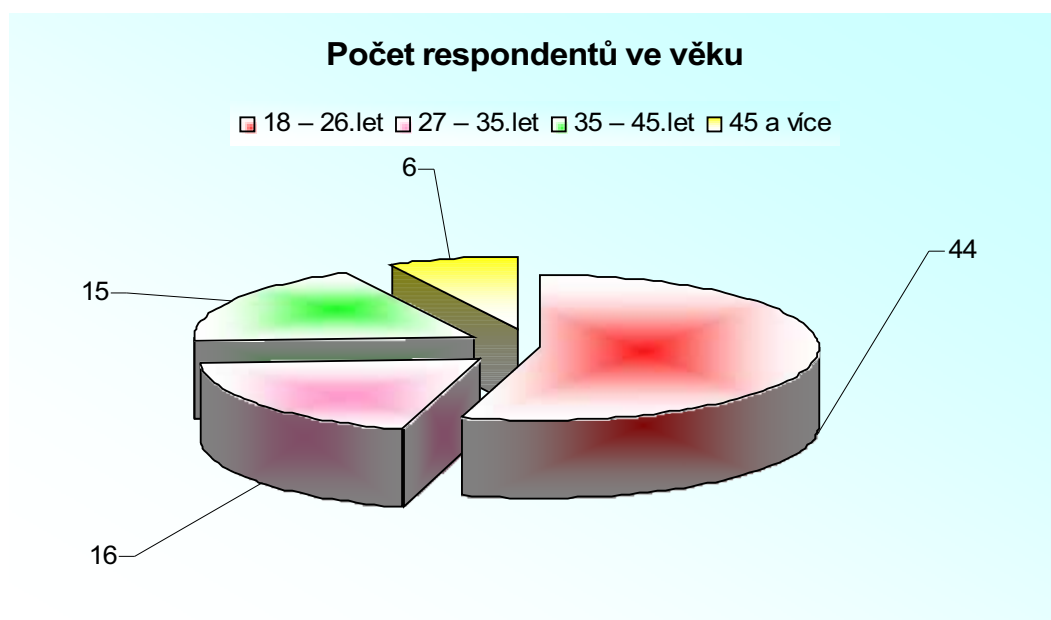
Otázka č.1

Jaký je Váš věk?

Tabulka č.1: Věk respondentů

Počet respondentů ve věku	
18 – 26.let	44
27 – 35.let	16
35 – 45.let	15
45 a více	6
Celkem	81

Grafické znázornění otázky č.1: Počet respondentů v určité věkové hranici

Největší zastoupení ze zkoumaného vzorku má věková kategorie 18-26 let v počtu 44 respondentů. Následuje kategorie 27-35 let v počtu 16 respondentů, která je skoro shodná s počtem respondentů ve věkové kategorii 35-45 let, kde je o jednoho respondenta méně. Nejméně zastoupenou skupinou je věková hranice 45 a více let v celkovém počtu šest respondentů.

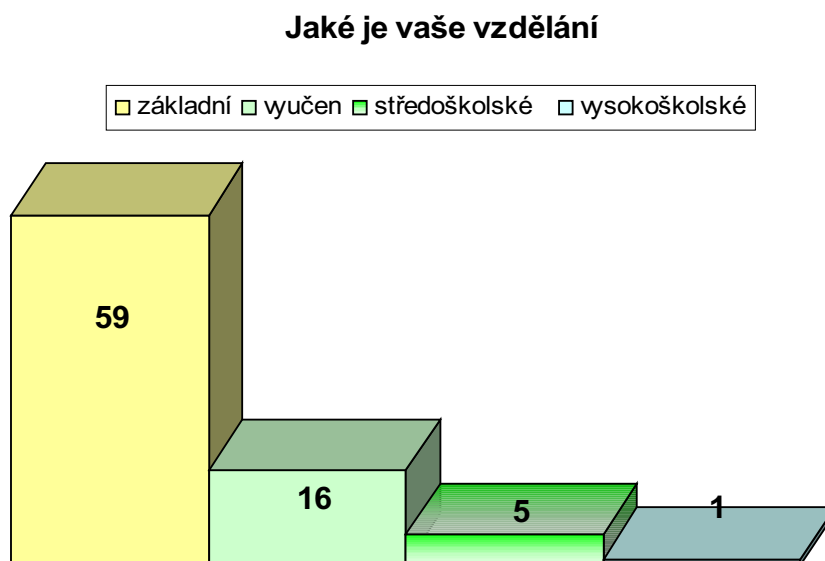
Otázka č.2

Jaké je vaše vzdělání?

Tabulka č.2: Vzdělání respondentů

Jaké je vaše vzdělání	
základní	59
vyučen	16
středoškolské	5
vysokoškolské	1
Celkem	81

Grafické znázornění otázky č.2: Počet respondentů dle dosaženého vzdělání

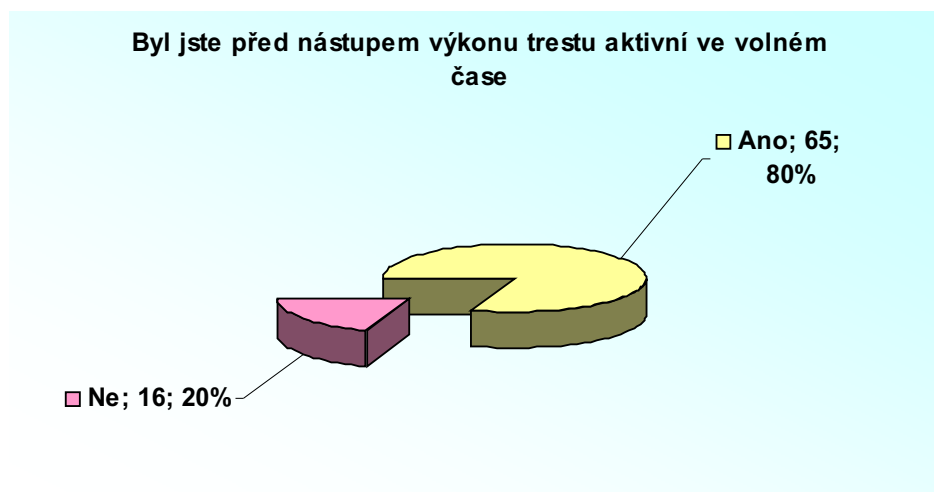

Nejčetnější skupinu tvoří odsouzení se základním vzděláním v počtu 59 respondentů. Druhou skupinu tvoří 16 odsouzených kteří zdárně ukončili odborné učiliště. Menší skupiny výzkumného vzorku tvoří odsouzení se středoškolským vzděláním v počtu 5 a vysokoškolským v počtu 1. I přes dané výsledky se autor domnívá, že vzdělání nemá přímý vliv na trestnou činnost, ale základem zápolení s trestnou činností je výchova v rodině.

Otázka č.3

Byl jste před nástupem výkonu trestu aktivní ve volném čase?

Grafické znázornění otázky č.3: Aktivita respondentů ve volném čase před nástupem výkonu trestu

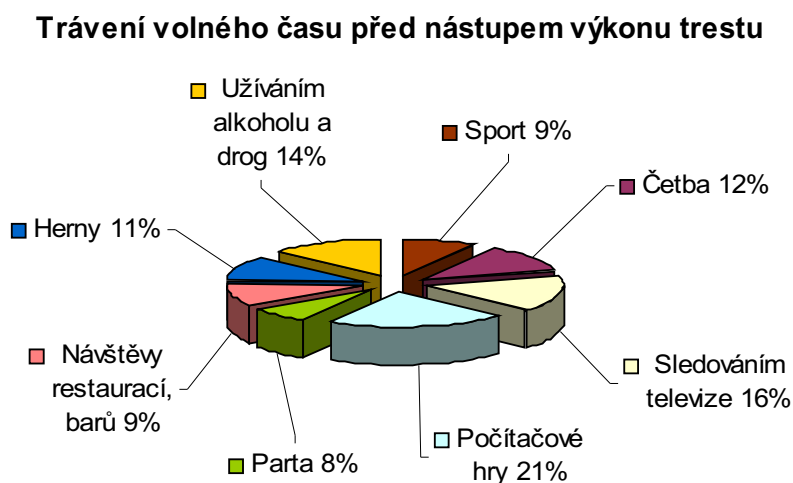

Z celkového počtu respondentů většina uvádí, že byla aktivní ve svém volném čase v počtu 65 odsouzených což činí 80 % celku. Neaktivní činnost ve volném čase před nástupem výkonu trestu uvedlo 16 respondentů což je 20 % celku.

Otázka č.4

Svůj volný čas před nástupem výkonu trestu jsem převážně trávil.

Grafické znázornění otázky č.4: Procentuální zhodnocení trávení volného času respondentů před nástupem výkonu trestu

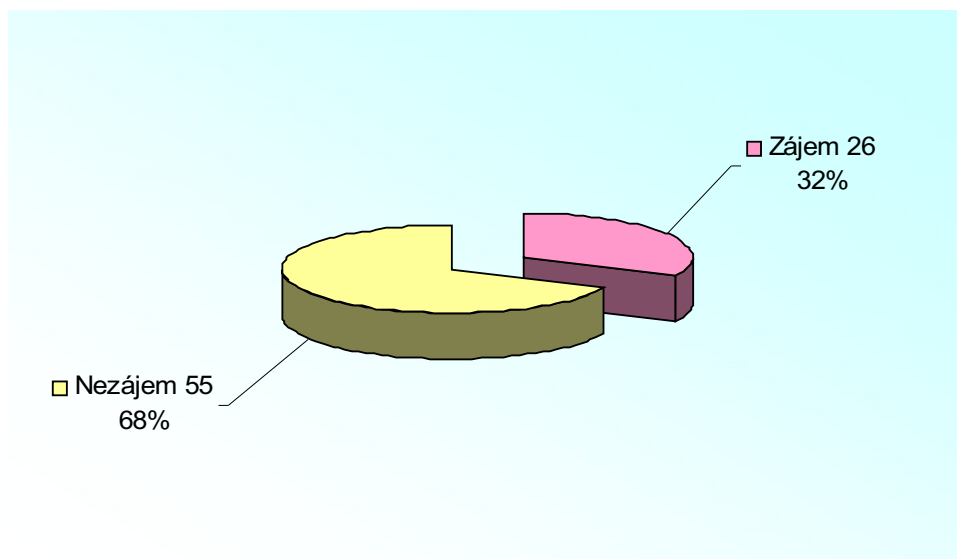

Při vyplňování této otázky většina respondentů využila možnosti označení více možností a z druhé strany jeden respondent neuvedl žádnou možnost. Z šetření vyplynulo, že nejčastěji respondenti trávili svůj volný čas před nástupem výkonu trestu odnětí svobody počítačovými hrami 21 %. Dle autora není tato skutečnost překvapením, jelikož se jedná o celosvětový trend. S touto odpovědí koresponduje i sledování televize 16 % a ve většině byly tyto odpovědi respondenty uvedeny společně. Další zarážející skutečnost za kterou respondenti považují trávení volného času, je užívání alkoholu a drog 14 %. Opět tato odpověď byla velice často uvedena společně s návštěvou restaurací a barů 9 %, parta 8 % a v neposlední řadě také herny 11 %. Autora velice překvapila hodnota trávení volného času četbou 12 %, kterou považuje za celkem vysokou vzhledem ke vzdělání respondentů. Poslední možnou hodnocenou variantou je sport, kde je hodnota celkem nízká 9 % respondentů.

Otázka č.5

Zajímal se někdo jak trávíte svůj volný čas (rodiče, pěstouni, vychovatelé dětského domova atd.)

Grafické znázornění otázky č.5: Procentuální zhodnocení zájmu nejbližšího okolí o tom jak respondenti tráví svůj volný čas

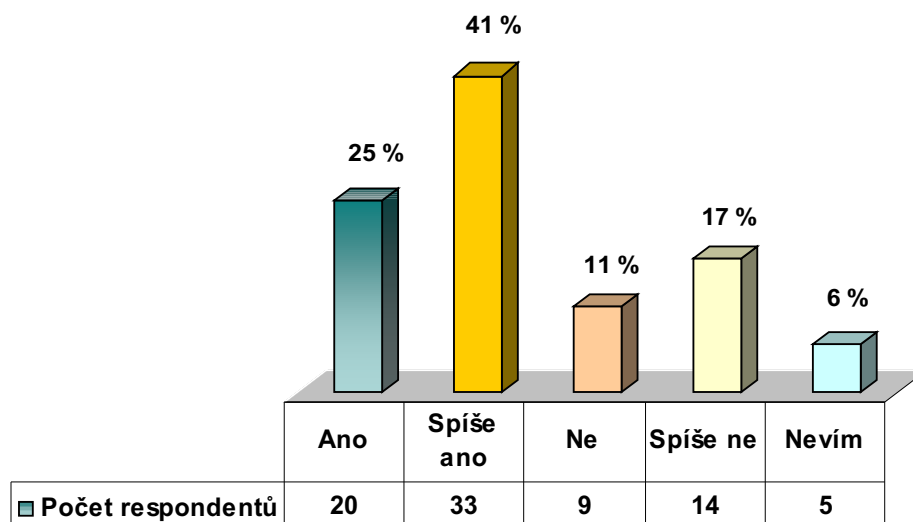

Na danou otázku odpovědělo 55 respondentů což je 68 % celku, že nejbližší okolí se nezajímalo jak tráví svůj volný čas, 26 respondentů (32 %) potvrdili zájem nejbližšího okolí.

Otázka č.6

Myslíte si, že vaše trávení volného času nese určitou vinu na tom, že jste ve výkonu trestu odnětí svobody.

Grafické znázornění otázky č.6: Ovlivňuje trávení volného času následné odsouzení?

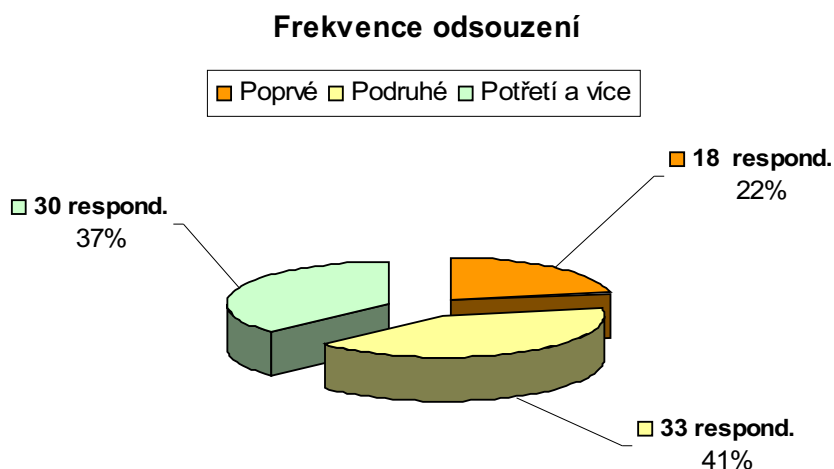

Na tuto otázku odpověděla většina respondentů označením odpovědi ano či spíše ano v celkovém počtu 53 dotázaných (66 %). Menšinu tvoří odpověď ne, spíše ne či nevím v počtu 28 dotazovaných (34 %). Součástí této otázky v dotazníku byla formulace, pokud ano či spíše ano měli respondenti uvést důvod viny. Většina (28 respondentů) uvedla seznámení s drogou, další početná skupina (20 respondentů) doplnila hrací automaty, 4 respondenti uvedli seznámení se špatnými lidmi a 1 respondent nedoplnil.

Otázka č.7

Ve výkonu trestu odnětí svobody jsem?

Grafické znázornění otázky č.7:Četnost respondentů ve výkonu trestu odnětí svobody.

Největší skupinu respondentů tvoří jedinci, kteří jsou ve výkonu trestu odnětí svobody podruhé a to 33 respondentů což je 41 % z celku. Druhou skupinou jsou prakticky již recidivující osoby jelikož jsou ve výkonu trestu odnětí svobody potřetí a více v počtu 30 respondentů což je 37 %. Je velice závažné vzhledem k průměrnému věku zkoumaného vzorku, které je cca 28,5 let vysoké procento recidivujících odsouzených. Poslední skupinou respondentů jsou odsouzení poprvé ve výkonu trestu odnětí svobody v počtu 18 respondentů což tvoří z celku 22 %.

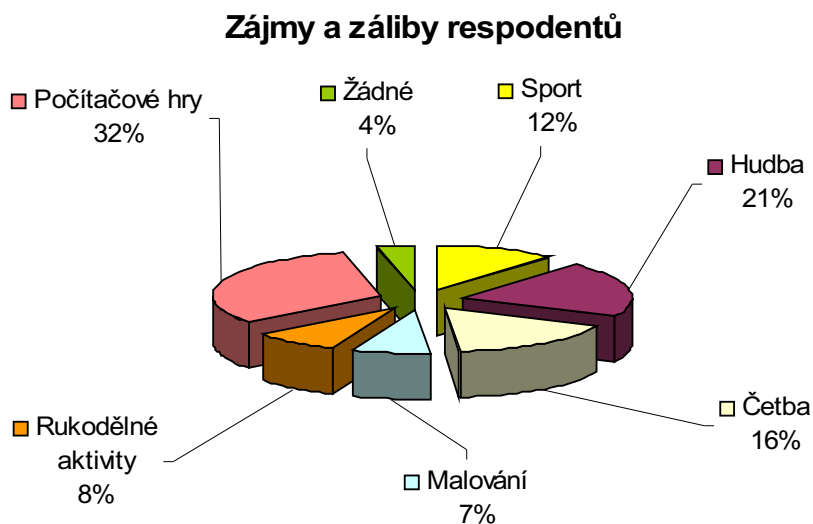
Otázka č.8

Zájmy a záliby zkoumaného vzorku.

Tabulka č.3: Zájmy a záliby respondentů

Zájmy a záliby respondentů		
Sport	25	12 %
Hudba	44	21 %
Četba	35	16 %
Malování	16	7 %
Rukodělné aktivity	18	8 %
Počítačové hry	68	32 %
Žádné	8	4 %

Grafické znázornění otázky č.8: Seznamu zájmů a zálib zkoumaného vzorku

Z šetření zájmů a zálib respondentů vyplynulo, že nejpočetnější skupinou zájmů a zálib jsou počítačové hry celkem 32 % z celku. Dále následuje hudba 21 %, četba 16 %, sport 12 %, rukodělné aktivity 8 %, malování 7 % a poslední skupinou žádné zájmy ani záliby 4 %. Daná otázka částečně koresponduje s otázkou č.4, kde jsme se dotazovali na trávení volného času před nástupem výkonu trestu odnětí svobody. Opět velice často respondenti vybírali více variant z možné nabídky odpovědí. Výsledky jsou skoro shodné, čímž si autor ověřil též lživost odpovědí respondentů.

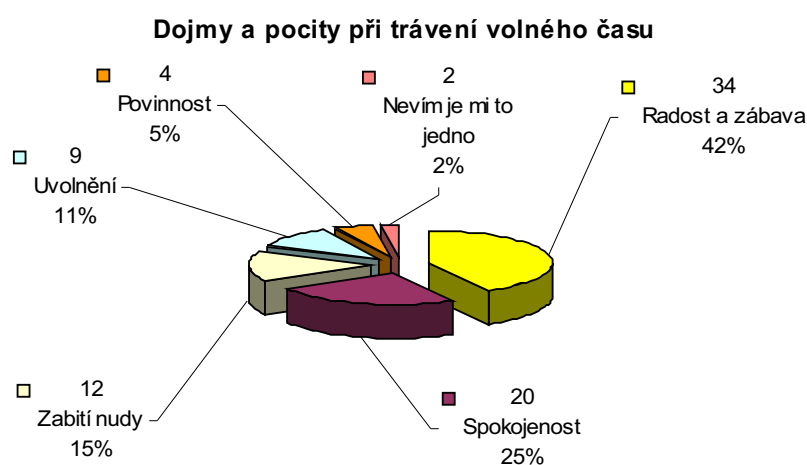
Otázka č.9

Co u Vás vyvolává aktivní trávení volného času ve věznici.

Tabulka č.4: Dojmy a pocity při trávení volného času

Dojmy a pocity při trávení volného času		
Radost a zábava	34	42 %
Spokojenost	20	25 %
Zabití nudy	12	15 %
Uvolnění	9	11 %
Povinnost	4	5 %
Nevím je mi to jedno	2	2 %

Grafické znázornění otázky č.9: Působení volného času na respondenta ve věznici

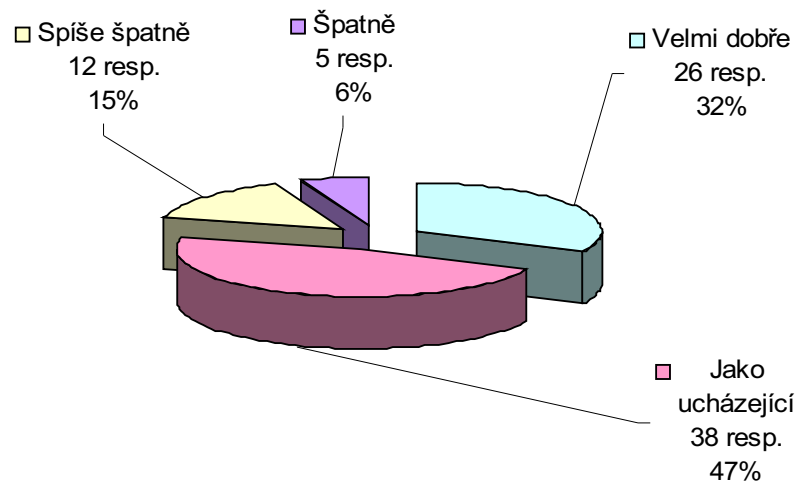

Na problematiku dojmů a pocitů vyvolávající trávení volného času ve věznici zodpovědělo 34 respondentů radost a zábava jedná se o 42 % z celku zkoumaného vzorku. Další větší skupinou jsou respondenti, které pociťují uspokojení v počtu 20 osob (25 %). Dvanáct respondentů zodpovědělo, že trávením volného času ve věznici zabíjí nudu (15 %). Menšími skupinami odpovědí jsou uvolnění 9 respondentů (11 %), povinnost 4 respondenti (5 %) a dva respondenti se pocity a dojmy nezabývali jelikož jejich odpověď byla nevím je mi to jedno.

Otázka č.10

Jak hodnotíte možnost vašeho zájmového vyžití ve věznici ve volném čase?

Grafické znázornění otázky č.10: Hodnocení respondentů možnosti vyžití ve volném čase ve věznici.

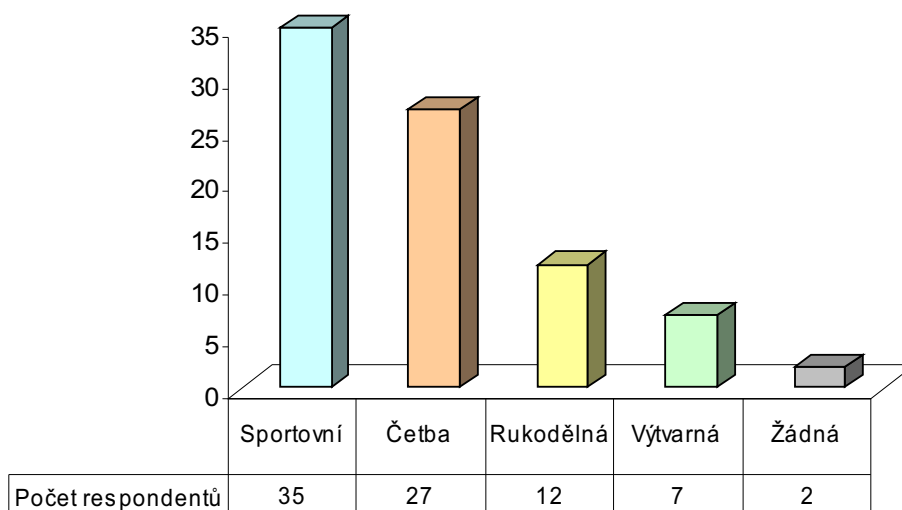

Většina respondentů hodnotí své vyžití ve volném čase v prostorách věznice velice kladně a to celých 79 % zkoumaného vzorku což je 64 respondentů. Dvacet jedna procent hodnotí vyžití záporně (17 respondentů).

Otázka č.11

Která zájmová činnost nejvíce vyplňuje váš volný čas ve věznici?

Grafické znázornění otázky č.11: Která zájmová činnost nejvíce vyplňuje Váš volný čas ve věznici?

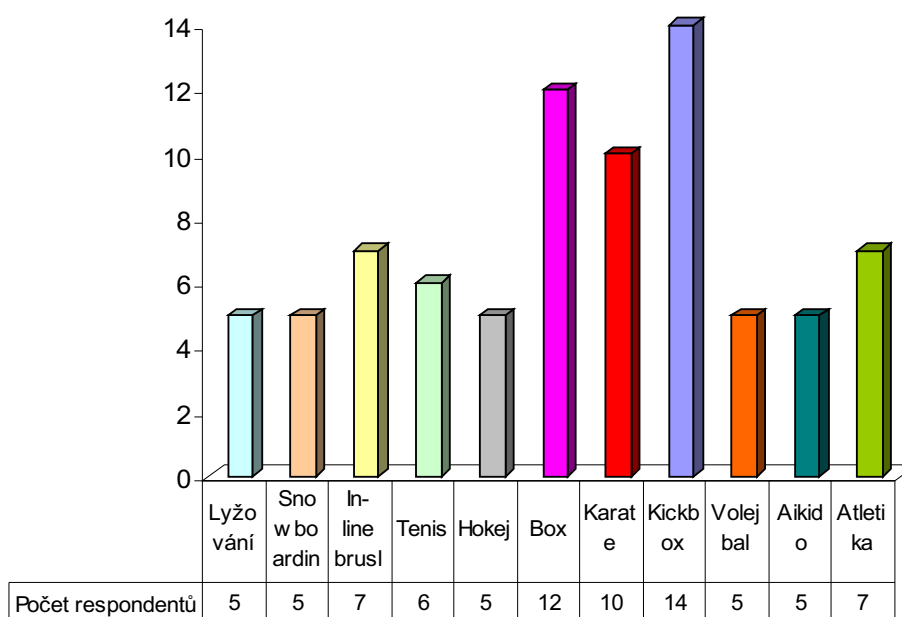
Na tuto otázku odpovědělo nejvíce respondentů z celkového zkoumaného vzorku v počtu 35, že nejvíce jim vyplňuje volný čas ve věznici sportovní aktivita. Nezanedbatelná skupina respondentů svůj volný čas ve věznici vyplňuje četbou v počtu 27 jedinců zkoumaného vzorku. Dalšími spíše specifickými skupinami odsouzených trávící svůj volný čas je rukodělná (12 respondentů) a výtvarná (7 respondentů). Poslední skupinou byli dva respondenti, kterým volný čas nevyplňuje žádná z možných aktivit.

Otázka č.12

V této otázce se měli respondenti vyjádřit možností doplnění otázky, kterou sportovní aktivitu postrádají ve věznici. Odpovědi se objevili různé od lyžování, snowboardingu, in-line bruslení až po bojové sporty, které zvítězily.

Grafické znázornění otázky č.12: Kterou sportovní aktivitu respondenti postrádají ve věznici v rámci trávení volného času.

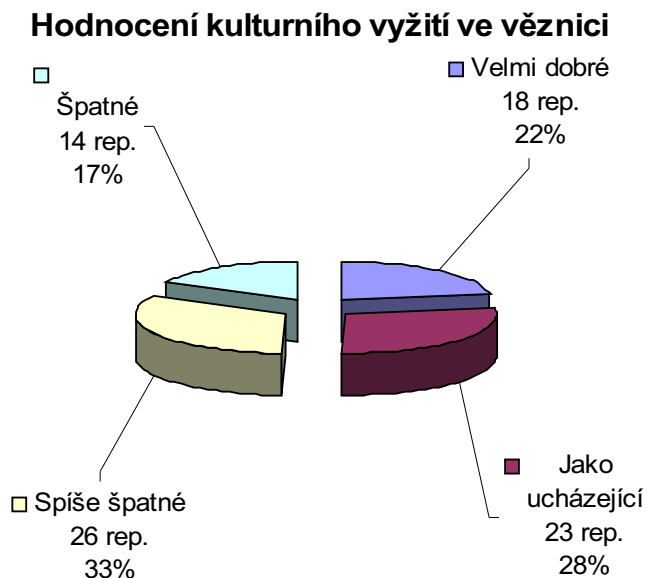
Kterou sportovní aktivitu postrádáte ve věznici

Otázka č.13

Jak hodnotíme možnost kulturního vyžití ve věznici ve volném čase?

Grafické znázornění otázky č.13: Hodnocení možnosti kulturního vyžití ve věznici respondentů.

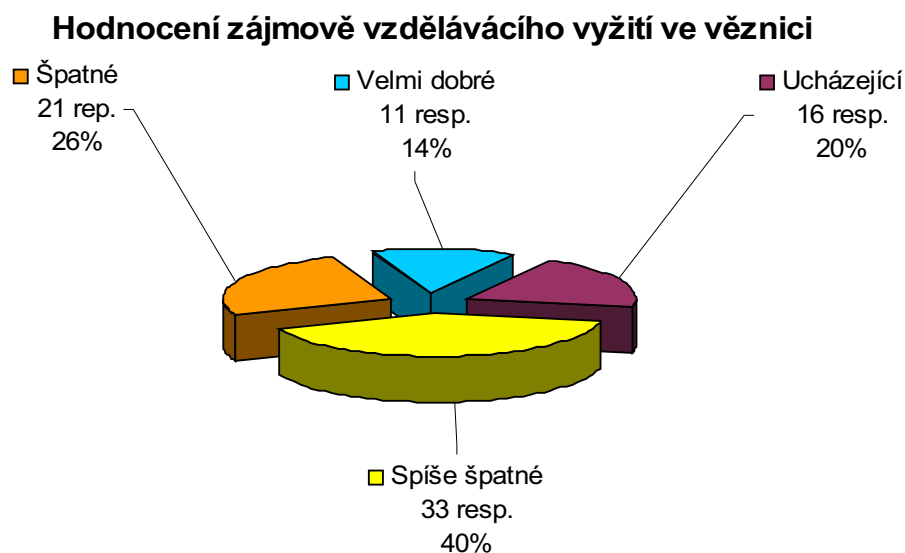
U této otázky se nám zkoumaný vzorek prakticky rozdělil na dva tábory. Ten kladný či spokojený v počtu 41 respondentů hodnotí možnost kulturního vyžití ve věznici jako ucházející nebo velmi dobré. Druhý tábor respondentů tvoří nespokojený jedinci v počtu 40 respondentů.

Z důvodu zjištění možnosti zlepšení kulturního vyžití ve věznici z touto otázkou koresponduje následující, kde se autor dotazuje s možností doplnění v čem spatřují respondenti rezervy v zlepšení kulturního vyžití. Většina respondentů (68 dotazovaných) odpověděla koncerty kapel. Dále za připomenutí stojí odpovědi doplnění videopůjčovny věznice o nové filmy a dva respondenti napsali odborné besedy.

Otázka č.15

Jak hodnotíme možnost zájmově vzdělávacího vyžití ve věznici ve volném čase?

Grafické znázornění otázky č.15: Hodnocení možnosti zájmově-vzdělávacího vyžití ve věznici respondentů.

Na tuto otázku odpověděla většina respondentů spíše záporně. Možné vyžití zájmově vzdělávacího vyžití ve věznici hodnotí špatně 21 respondentů což je 26 % z celku zkoumaného vzorku. Další a nejpočetnější skupinou respondentů odpovědělo spíše špatně v počtu 33 respondentů (40 %). Druhou méně početnou skupinou jsou spokojení respondenti, kteří odpověděli, že vyžití zájmově vzdělávací ve věznici je ucházející v počtu 16 respondentů (20 %) a jako velmi dobré vyžití hodnotí 11 respondentů (14 %).

Poslední otázka dotazníku byla formulována k potenciálu respondentů se vyjádřit k zájmově-vzdělávacím aktivitám ve věznici s možností doplnění, které aktivity by se chtěli zúčastnit a proč. Na tuto otázku odpověděla většina respondentů v počtu 63 odsouzených, že by se rádi zúčastnili aktivity spojené s výukou na počítači. Další skupina respondentů odpověděla výukou cizího jazyka v počtu 15 odsouzených. Jeden respondent uvedl jóga a dva respondenti nedoplňili odpověď.

20 Verifikace předpokladů

Při zpracování empirického šetření bylo stanoveny tři předpoklady. Při srovnávání výsledku šetření se stanovenými předpoklady, lze konstatovat :

P1: *Zájem nejbližšího okolí. Nejbližší okolí jedince se nezajímalo jak tráví volný čas. Neřízené a nekvalitní trávení volného času je častou příčinou páchání trestné činnosti.*

V rámci šetření bylo zjištěno, že nejbližší okolí jedince se nezajímalo jak tráví svůj volný čas. Jako nezájem uvedlo 55 respondentů což je 68 % zkoumaného vzorku.

Děti zaneprázdněných rodičů či nejbližšího okolí jsou ponechány vlastnímu osudu a velice často jejich trávení volného času končí ve vrstevnických partách trávící čas užíváním alkoholu nebo drog. Problémem je i očividná antipatie rodičů s dětmi komunikovat, protože je jejich úsudky obtěžují a narušují jejich klid.

Nedostatek kvalitativní stránky výchovné péče je těmto dětem vynahrazován přemrštěným kapesným, absencí rodičovské kontroly jejich volného času či materiálními hodnotami.⁵⁸

Dalším šetřením bylo zjištěno, že 66 % zkoumaného vzorku si je vědoma toho, že kvalita trávení volného času ovlivňuje možnost budoucího výkonu trestu odnětí svobody.

Předpoklad se potvrdil.

P2: *Zájmové vyžití ve věznici. Odsouzení mají největší zájem o sportovní aktivity.*

Bylo zjištěno, že odsouzení v rámci výkonu trestu odnětí svobody nejvíce tráví svůj volný čas sportovní aktivitami. Z touto hypotézou se shodlo 35 odsouzených z celkového počtu zkoumaného vzorku, což je 43 %.

Předpoklad se potvrdil.

⁵⁸ SOCHŮREK J. *Kapitoly z penologie I.díl* Liberec: Technická univerzita v Liberci 2007. 14 s. ISBN 978-80-7372-203-6

P3: *Zájmově vzdělávací aktivity. O zájmově vzdělávací aktivity ve výkonu trestu odnětí svobody projevují odsouzení zájem nejvíce o výuku na počítači.*

Šetřením autor zjistil, že v rámci možnosti účasti na zájmově vzdělávací aktivitě ze strany odsouzených, je velký zájem o výuku či práci na počítači. Tato odpověď byla uvedena u 63 odsouzených z celkového zkoumaného vzorku což je 78 %.

Předpoklad se potvrdil.

21 Projekt zájmově vzdělávací aktivity

PROJEKT ZÁJMOVĚ VZDĚLÁVACÍ AKTIVITA POČÍTAČOVÁ ŠKOLA

VÝCHOVNÝ CÍL: Základy práce s počítačem. Vytváření předpokladů k uvědomování si nutnosti rozšiřování všeobecných znalostí (i samostudiem), vhodnosti sebevzdělávání a získávání nových informací pro komplexně pozitivní rozvoj osobnosti, eliminaci negativního vlivu vězeňského prostředí,. Dosažením určité základní znalosti počítačů a softwarového vybavení s možností budoucího společenskému uplatnění po ukončení výkonu trestu odnětí svobody v civilním životě při hledání zaměstnání a motivace odsouzených ke změně životního stylu tak, aby po propuštění z výkonu trestu byli připraveni pro úspěšné znovu začlenění do společnosti bez dalšího páčání trestné činnosti.

VZDĚLÁVACÍ CÍL: Získání základních znalosti při práci na počítači

- spuštění a vypnutí počítače
- základní jednotka – monitor, klávesnice, myš, tiskárna
- pevný disk, disketa, CD ROM

- organizace dat na disku – soubor, složka
- operační systém, rozdělení uživatelských programů
- spouštění programů
- zpracování textů v textovém editoru
- principy práce v tabulkovém procesoru

OBSAH: Určeno začínajícím uživatelům bez znalosti obsluhy počítačů, prostředí operační systém WINDOWS XP. Při výuce bude použito odborné a naučné literatury. Možnost případných návrhů od odsouzených. Seznámení s PC sestavou. **Základní výuka-** vytváření nové složky, dokumentu či souboru, kopírování a přesouvání souborů, mazání souborů a složek, ovládací panely – stručný přehled a uživatelské nastavení. **Textový editor** – psaní textu s profesionálním vzhledem, procvičení různých druhů formátování textu, použití rozličných druhů písma a techniky editace dokumentu. Osvojení tvorby hlaviček, formulářů, obsahů, vkládání grafů do textu. **Tabulkový procesor** – vytváření a uložení tabulky, buňky a sloupce, vzorce, vkládání obrázků, rozdělení tabulek vkládání barevného pokladu, příprava pro tisk.

METODY: Výklad, praktická ukázka, samostudium, samostatná práce

FORMY: Skupinová, individuální

FREKVENCE SETKÁNÍ: 1x týdně

MÍSTO SETKÁNÍ: Počítačová učebna

VEDOUCÍ AKTIVITY: Vychovatel oddělení výkonu trestu

PRAVIDELNÁ DOBA KONÁNÍ: Út a ČT 09.00 – 10.00 lichý týden
18.00 – 19.00 sudý týden

22 Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jaké názory mají odsouzení na programy zacházení, které jsou jim při nástupu do výkonu trestu stanoveny se zaměřením na trávení volného času a zda trávení volného času před nástupem výkonu trestu mohlo ovlivnit jejich kariéru tzv. „trestance“.

V teoretické části se autor zmínil o vězeňství jako celku, o Věznici Horní Slavkov od historie až po současnost. Následně se snažil o komplexní pohled na průběhu výkonu trestu odnětí svobody, o výklad základních pojmů i problémů, které odsouzeného provázejí po celou dobu pobytu ve věznici, jako jsou vnitřní diferenciacie, postpenitenciární péče, program zacházení, zájmové aktivity. Dále autor bakalářské práce popisuje pojmem volný čas a jeho funkce. Pro odsouzené i zaměstnance věznice jde o každodenní rutinu, kterou zná veřejnost většinou jen z doslechu či zpravodajských informací, často zkreslených a vytržených z kontextu nebo o nich neví vůbec.

Šetření, kterého se dobrovolně účastnila skupina 81 odsouzených z Věznice Horní Slavkov, která je profilována pro výkon trestu odnětí svobody s ostrahou bylo zjištěno, že trávení volného času před nástupem do výkonu trestu může značně ovlivnit následné odsouzení. V této úloze je nezastupitelná role rodiny, nebo nejbližšího okolí kolem jedince, která by se měla zajímat jak jedinec tráví svůj volný čas. Děti vyrůstají v rodinách, které nejsou funkční a v podstatně neplní svojí výchovnou funkci. Soudobá rodina má jiný ráz a mění své kvality. Rodiče se často svým potomkům nevěnují a nemají na ně čas. Sami ani nevědí, čím se jejich děti zabývají a také jim mnohdy nedovedou nabídnout žádnou příznivou motivaci.

Je velice zarážející, že podstatnou část zkoumaného vzorku tvoří jedinci ve věkové hranici 18 až 26.let (44 respondentů) a četnost odsouzení byla u zkoumaného vzorku (třikrát a více) až 37 %. Je třeba se nad tím zamyslet, jelikož se nám značně snižuje hranice věku recidivujících jedinců. To, že vliv na jedince má hlavně výchova rodičů je bezesporu zřejmé, zázemí v rodině a předané hodnoty mají prvotní vliv na trávení volného času, ale i celkovou socializaci jedince.

Dále bylo šetřením zjištěno, že odsouzení se nejčastěji zúčastňují sportovních aktivit. Toto zjištění je celkem potěšující vzhledem k tomu, že dle zjištění před nástupem do výkonu trestu odnětí svobody se sportu věnovalo pouze 9 % zkoumaného vzorku. Také je zde určité ovlivnění v možnostech jak prostorových tak finančních, které věznice umožňují. Předpoklady pro trávení volného času ve věznicích, které můžeme nazvat uzavřenými ústavami se velice liší od možností v zařízeních tzv. „za plotem“. Orientace a aktivity jednotlivců ve věznici mohou být uskutečňovány pouze částečně, nebo nemohou být realizovány vůbec.

Poslední zjištění se vztahovalo k možnosti zájmově-vzdělávacích aktivit, kde prioritou odsouzených, je výuka na počítači. Odsouzený, který má základní znalost obsluhy počítače má daleko větší možnost na trhu práce a tím se možnost resocializace značně zvyšuje. Zájmově vzdělávací činnost s odsouzenými, je v současné době jednou z priorit věznic.

23 Navrhovaná opatření

Aby mělo opatření nějaký význam je v první řadě velice důležitá prevence. Preventivních opatření, která směřují k zabránění a potlačení delikventního počínání jedinců je celá řada. V první řadě je velice důležité s prevencí začít již od dětského věku. Prevence neboli předcházení delikventnímu jednání u celé populace dětí je nezbytně důležitá. Velice důležitým prostředkem sociální prevence je výchova dětí v rodině a výchova dětí ve škole. Významnou úlohu tvoří sociální politika státu, která do určité míry usměrňuje strukturu a funkci vzdělávacího procesu, má zřetelný vliv na stabilitu rodiny.

Velice důležité je též individuální přístup preventivních opatření k cílové skupině dětí, které bývají hyperaktivní, trpící nejrůznějšími poruchami chování, děti z dysfunkčních rodin, týrané a zneužívané děti a v neposlední řadě i děti původem z míst, kde je obecně známá vysoká míra kriminality.

V rámci programu zacházení autor spatřuje doporučení k opatření ve větším individuálním přístupu respektování osobnosti odsouzeného. Program zacházení je nutno orientovat k zřetelně určenému, realistickému a vhodnému cíli především s ohledem na osobnost jedince. Velice důležitá je také následná postpenitenciární péče, která zásadně snižuje návrat jedince do vězeňského prostředí, kdy by měl být kladem důraz především na jedince po vykonání dlouhodobého trestu.

Je namístě realisticky podotknout, že ne každý vězeň je systematického, cílevědomého a motivovaného zacházení schopen např. proto, že trpí poruchou osobnosti, pro nedostatek motivace, neochotě podílet se na svém pozitivním rozvoji vlivem rozvinuté kriminální infekce nebo z nedostatku vůle. Výjimkou není ani zatvrzelý, negativistický postoj k výchově, autoritám a vzdělávání, často hluboce fixovaný vlivem negativních zkušeností od dětství.⁵⁹

⁵⁹ SOCHŮREK J. *Kapitoly z penologie II.díl* Liberec: Technická univerzita v Liberci 2007. s 46. ISBN 978-80-7372-204-3.

24 Seznam použitých zdrojů

ČERNÍKOVÁ V., SEDLÁČEK V. *Základy penologie pro policisty*. 1.vyd. Praha: PAČR 2002. ISBN 80-7251-104-1.

ČÍRTKOVÁ L. *Forenzní psychologie* Plzeň: Aleš Čeněk 2004. ISBN 80-86473-86-4.

ČÍRTKOVÁ L. *Policejní psychologie*. 4.vyd. Praha: Portál 2004. ISBN 80-7178-931-3.

HÁJEK B., HOFBAUER B., PÁVKOVÁ J. *Pedagogické ovlivňování volného času* 1. vyd. Praha: Portál 2008 ISBN 978-80-7367-473-1.

HÁLA J. *Teorie a praxe vězeňství I*. 1.vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita České Budějovice 1997. ISBN 80-7040-235-0.

HÁLA J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií 2005. ISBN 80-86708-05-5.

MATOUŠEK O., KROFTOVÁ A. *Mládež a delikvence*. 1.vyd. Praha: Portál 1998. ISBN 80-7178-226-2.

MEZNÍK J., KALVODOVÁ V., KUČTA J. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita 1995. ISBN 80-210-1248-X.

NETÍK K., NETÍKOVÁ D., HÁJEK S. *Psychologie v právu* 1 vyd. Praha: C. H. Beck 1997 ISBN 80-7179-177-6.

NEVŘELA J. *Základy forenzní psychologie* 1. vyd Ostrava: Ostravská univerzita 2005. ISBN 80-7368-037-8.

PÁVKOVÁ J. *Pedagogika volného času*. 1. vyd. Praha: Portál 1999. ISBN 80-7178-295-5.

SOCHŮREK J. *Kapitoly z penologie I.díl* Liberec: Technická univerzita v Liberci 2007. ISBN 978-80-7372-203-6.

SOCHŮREK J. *Kapitoly z penologie II.díl* Liberec: Technická univerzita v Liberci 2007. ISBN 978-80-7372-204-3.

SUCHÝ O. *Dlouhodobé tresty odnětí svobody a jejich výkon*. Praha: Leges 1991. ISBN 80-85638-02-9.

VÁGNEROVÁ M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 1.vyd. Praha : Portál 1999. ISBN 80-7178-214-9.

Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. *Výkon trestu odnětí svobody podle stavu k 1.1.2010*. Ostrava: Sagit, 2010. ISBN 978-80-7208-782-2.

Elektronické zdroje

JURISTIC. *Vězeňský systém* [online]. [cit.2009-12-06]. Dostupné z: <<http://trestni.juristic.cz/35610/clanek>>

TRESTNÍ ŘÍZENÍ. 345/1999 Sb. *VYHLÁŠKA Ministerstva spravedlnosti ze dne 21. prosince 1999, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody* [online]. [cit.2010-01-03]. Dostupné z: <<http://www.trestni-rizeni.com/other/radtrestu.html>>

VSČR. 169/1999 Sb. *ZÁKON ze dne 30. června 1999 o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů* [online]. [cit.2010-01-05]. Dostupné z: <http://ad.vscr.cz/news_files/169-1999ora.htm>

VSČR. 555/1992 Sb. *Zákon České národní rady ze dne 17. listopadu 1992 o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky* [online]. [cit.2010-01-05]. Dostupné z: <http://ad.vscr.cz/news_files/555-1992_Sb..doc>

VSČR. *Inovace programů zacházení* [online]. [cit.2009-12-04]. Dostupné z: <<http://ad.vscr.cz/vscr/casopis/CV200605.pdf>>

VSČR. *Klasifikace odsouzených a jejich zařazování do programů* [online]. [cit.2009-12-30]. Dostupné z: <<http://ad.vscr.cz/vscr/casopis/CV200605.pdf>>

VSČR. *Koncepce rozvoje vězeňství v ČR* [online]. [cit.2009-12-29]. Dostupné z: <http://ad.vscr.cz/news_files/PR980102.DOC>

VSČR. *Organizační řád Věznice VS ČR Horní Slavkov* [online]. [cit.2009-12-30]. Dostupné z: <http://slavkov.vscr.cz/clanky/?cl_id=207>

VSČR. *Specializovaná oddělení* [online]. [cit.2009-12-04]. Dostupné z: <<http://ad.vscr.cz/vscr/casopis/CV200605.pdf>>

VSČR. *Úvodník* [online]. [cit.2009-12-04]. Dostupné z: <<http://ad.vscr.cz/vscr/casopis/CV200605.pdf>>

VSČR. *Výstupní oddělení věznice vstupní brána do nového života* [online]. [cit.2010-01-03]. Dostupné z: <http://hermanice.vscr.cz/clanky/?cl_id=183>

WIKIPEDIA. *Věznice Horní Slavkov* [online]. [cit.2009-12-04]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/V%C4%9Bznice_Horn%C3%AD_Slavkov>

25 Seznam příloh

Příloha č.1: Dotazník

DOTAZNÍK

Vážený pane,

Cílem tohoto dotazníku je zjištění vlivu trávení volného času na trestnou činnost a kvalita programu zacházení ve věznici.

Prosím o co nejpečlivější vyplnění dotazníku. Veškeré informace budou považovány jako důvěrné a anonymní. Budou použity pouze ke zpracování praktické části bakalářské práce, v žádném případě nebudou získaná data použita k jiným komerčním účelům. Vyplnění dotazníku Vám zabere pouze chvíli času, proto Vás tímto žádám o spolupráci a současně předem moc děkuji za Vaši snahu o upřímné odpovědi.

Instrukce: Přečtěte si pozorně každou z následujících otázek a označte nebo v případě možnosti doplňte odpověď.

Předem děkuji za spolupráci.

Vácha Roman

1. Jaký je Váš věk?

- a) 18 – 26.let
- b) 27 – 35.let
- c) 35 – 45.let
- d) 45 a více

2. Jaké je vaše vzdělání:

- a) základní
- b) vyučen
- c) středoškolské
- d) vysokoškolské

3. Byl jste před nástupem výkonu trestu aktivní ve volném čase?

Ano

Ne

4. Svůj volný čas před nástupem výkonu trestu jsem převážně trávil:

(možnost označení více možností)

- a) Sport
- b) Četba
- c) Sledováním televize
- d) Počítačové hry
- e) Parta
- f) Návštěvy restaurací, barů
- g) Herny
- h) Užíváním alkoholu a drog

5. Zajímal se někdo jak trávíte svůj volný čas (rodiče, pěstouni, vychovatelé dětského domova atd.)

Ano

Ne

6. Myslíte si, že vaše trávení volného času nese určitou vinu na tom, že jste ve výkonu trestu odnětí svobody.

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Ne
- d) Spíše ne
- e) Nevím

Pokud ANO či SPÍŠE ANO proč.....(doplň)

7. Ve výkonu trestu odnětí svobody jste:

- a) Poprvé
- b) Podruhé
- c) Potřetí a více

8. Vaše zájmy a záliby jsou:

(možnost označení více možností)

- a) Sport
- b) Hudba
- c) Četba
- d) Malování
- e) Rukodělné aktivity
- f) Počítačové hry
- g) Žádné

9. Co u Vás vyvolává aktivní trávení volného času ve věznici?

- a) Radost a zábavu
- b) Spokojenost
- c) Zabití nudy
- d) Uvolnění
- e) Povinnost
- f) Nevím je mi to jedno

10. Jak hodnotíte možnost vašeho zájmového vyžití ve věznici ve volném čase?

- a) Velmi dobře
- b) Jako ucházející
- c) Spíše špatně
- d) Špatně

11. Která zájmová činnost nejvíce vyplňuje váš volný čas ve věznici.

- a) Sportovní
- b) Rukodělná
- c) Výtvarná
- d) Četba
- e) Žádná

12. Ve věznici postrádám možnost sportovní aktivity
.....(doplň)

13. Jak hodnotíte možnost kulturního vyžití ve věznici ve volném čase?

- a) Velmi dobře
- b) Jako ucházející
- c) Spíše špatně
- d) Špatně

14. V čem spatřujete rezervy v možnosti zlepšení kulturních aktivit ve věznici.....(doplň)

15. Jak hodnotíte možnost zájmově vzdělávacího vyžití ve věznici ve volném čase

- a) Velmi dobře
- b) Jako ucházející
- c) Spíše špatně
- d) Špatně

16. Jaké zájmově vzdělávací aktivity v rámci svého volného času by jste se rád zúčastnil ve věznici.....(doplň).

Děkuji za odpovědi, dotazník odevzdejte vychovateli.